ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗІЇ КОЧАН
ЗДА

LOVYD

ОВИД

HORIZON

СІЧЕНЬ
JANUARY
1959
РІК X
Ч. 1 (99)
Ціна 40 ц.

НОВІ ВИДАННЯ

ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

що вже появилися або є в друку:

Леся Храплива — У ТЕМРЯВІ — нариси. Брош. $ 1.00
в твердій оправі $ 1.50

Зосим Дончук — ПРІРВА — роман (тверда оправа) $ 5.00

Микола Ковалевський — У ДЖЕРЕЛАХ БОРОТЬБИ — спогади
два томи в твердій оправі $ 10.00

Галя Лагодинська — ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ — повість
(тверда оправа) $ 3.50

Хто з наших передплатників замовляє всі ці твори загальної вартости $ 20.00 платить за них лише $ 16.00, при чому кошти пересилки покриває видавництво.

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського
XI томів у ціні $ 82.50 за цілість. Продаємо на догідні сплати

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois — U. S. A.

Smith Corona

Portable Typewriter

SILENT — SUPER — STERLING — CLIPER — SKYRITER

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2228 W. CHICAGO Ave. CHICAGO 22, ILL., USA

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дораховування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машини до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

Якщо хочете придбати собі або Вашим рідним доброякісну та ще й із фабричною гарантією машину до писання, звертайтеся до нас особисто, письмово або телефонічно, а ми обслужимо Вас скоро й догідно.

Український кооперативний рух уважає за добре все те, що скріплює націю, як самостійну етнічну цілість серед других народів.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.
Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

ГОДИНИ ПРАЦІ: Кожного дня (крім неділі) від понеділка до п'ятниці від години 9-ої до 2-ої, в суботу від 10-ої до 1-ої, крім цього, у ВІВТОРОК і П'ЯТНИЦЮ від години 6.30 до 8.30 увечорі.

Розвій свій завдячує в першу чергу великому довір'ю Української Громади, що його здобула собі завдяки солідній і фаховій обслузі.

Кооператива виплатила за 1956 р. 3½% дивіденди.

Кожне ощадностеве конто забезпечене до висоти $10.000 in Credit Union Share Guaranty Corp.
Позички забезпечені до висоти $10.000 in Credit Union National Association

Кооператиза виплатила за 1957 р. 3½ дивіденди.

ВСІ РОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

на авта, доми, меблі, домашнє устаткування, від заразливих і звичайних недуг, нещасливих випадків і т. п. Помагаючи собі помагаєте рівночасно Українській Громаді.

ОВИД

The Monthly Newsmagazine

Vol. X, No. 1, January, 1959

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Iillnois, USA.
Tel. EVerglade 4-3868

Branches:
6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada
c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:
Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49. Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Iiege

Second-class mail privileges autorized at Chicago, Illinois

Authorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition by T. Olschansky

Printed by The Alliance Press
1130 N. Ashland Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $ 4.00 yearly

Видає й редагує
Микола Денисюк

Мовний редактор Ст. Риндик

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	30.-
Аргентина — арг. пезів	120.-
Бразилія — круйзерів	240.-
ЗДА, Канада і ін. — дол.	4.-
Німеччина — ДМ	10.-
Франція — фр. фр.	800.-

ЗМІСТ

Сенатор Василь Валл — 1918-1919 — 1959	5
Наталена Королева — Мариво	8
Р. Паклен — Знищена сила (Л. Старицька-Черняхівська)	9
К. Богуславський — Мовчи, моє серце, мовчи!	16
Р. Турянський — Альжир — „гаряче" місце в Африці	17
М. Диміцький — Зв'язкові у природі	20
Б. Л. — На спомин товаришів недолі	21
М. Денисюк — Поза редакцією „Овиду"	23
Яр Славутич — Микита Мандрика	29

На обкладинці: Канадійський сенатор українець Василь Валл у Чікаґо. (Фото для „Овиду": К. Шонк.)

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

Артистка-співачка Євгенія Зарицька відвідала наше видавництво після свого концерту в Чікаґо 15. листопада 1958 р., що його спонзорував „Овид". Для оцінки цього концерту цитуємо нотатку із „Листів до приятелів", що появилася п. н. НАЙВИЩЕ ПРИЗНАННЯ: „Рецензію на концерт Євгенії Зарицької в Чікаґо („Свобода" з 23. XII.) відомий композитор і скрипаль Роман Придаткевич закінчує так: Євгенія Зарицька своїм високомистецьким концертом дала реальну заохоту українським виконавцям, а ще більше українським композиторам, щоб вони далі творили нові цінності і допомогли українській культурі здобути горожанство світу. — Бути побудом і надтхненням нової творчости — найвища похвала для мистця!" — закінчують „Листи до приятелів" із січня 1959 р. В „Овиді" була вже стаття про нашу Гостю в травневому числі 1958 р. з її світлиною на обкладинці журналу.

ЛЕСЯ ХРАПЛИВА

У ТЕМРЯВІ

НАРИСИ

Видавництво Миколи Денисюка

Леся Храплива, авторка відомої збірки поезій «І С К Р И», казки «ЛАСТІВОЧКА» (історія України у формі казки), та збірника «ВІТЕР ІЗ УКРАЇНИ» — дала нам через Видавництво Миколи Денисюка у Чікаго нову збірку п. н. „У ТЕМРЯВІ", що появилася в мистецькому оформленні Марії Гарасовської-Дачишин.

Основною темою цих поетичних нарисів — це героїчна боротьба УПА за право і свободу рідного народу проти московського окупанта. Молода авторка своєю поетичною мовою, глибоким відчуттям рідної справи, умінням опису, психологічною аналізою і мистецькою композицією потрапила розкрити перед нами ті всі переживання і відрухи народу, який не хоче і не може дивитися спокійно на загибіль, що над ним нависла. Речником своєї боротьби наш народ уважає українських повстанців, що вийшли з народу, боронили його як могли в нещастю і рішили залишитися з ним до останку.

Із попередніх збірок Лесі Храпливої, а тим більше з останньої „У ТЕМРЯВІ" видно, що вона, як молода парость, держиться кріпко рідного дерева української культури і там шукає поживи для росту свого молодого таланту.

Ціна книжки — $ 1.00. Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.

РІК X, Ч. 1 (99)

ОВИД

СІЧЕНЬ 1959

Сенатор Василь Валл

1918 - 1919 - 1959

З нагоди святкувань проголошення самостійности й соборности [0])

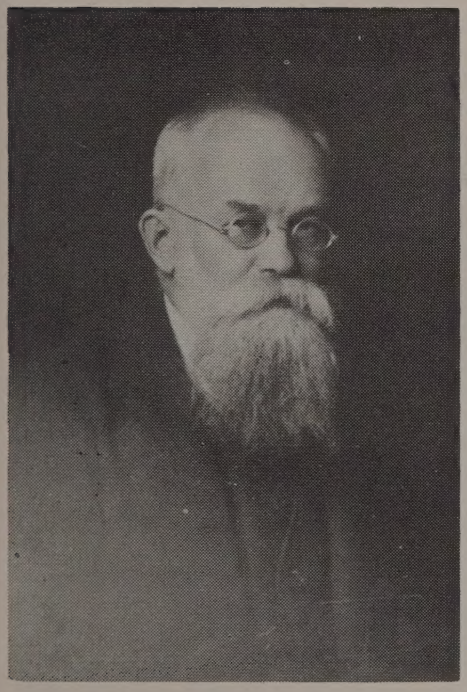

Михайло Грушевський
Перший Президент
Української Держави

Святкуючи річниці актів „22. січня", українці у вільному світі мають на меті не тільки відзначити велику вагу цієї історичної дати для українського народу, але й показати перед цілим світом і перед окупантами нашої Батьківщини за заліз. заслоною, що ті акти були висліdом вільно-висловлених бажань цілого нашого народу. Заразом ці святкування мають показати, що уневажнення тих актів московськими окупантами сталося дорогою примусу, підступу, терору та повного неґування всіх норм добровільного та демократичного вислову думок. Еманація московського імперіялізму — комуністична партія дуже добре оцінює значення наших святкувань і всякими засобами намагається дискредитувати їх, особливо там, на місці, де безнастанно ганить, ганьбить, перестерігає і проклинає всякі прояви власної думки так званих „ревізіоністів" і „буржуазних націоналістів".

Аналізуючи події, що сталися протягом сорока літ по знищенні Москвою української державности, ми можемо цілком сміливо підкреслити й твердо проголосити, що український нарід на своїх рідних землях бажав і бажає такої самої дійсної свободи, на християнських засадах, і вільного державного прав-

[0]) Від Редакції: На святі самостійности, що відбулося в Чікаго 25. січня 1959-го року, Сенатор Василь Валл, запрошений Лігою Американців Українського Походження, виголосив урочисту промову, а її текст ласкаво передав редакції „ОВИДУ" для вміщення на сторінках журналу. На жаль, січневе число „Овиду" було вже готове, і тому редакція примушена була, замість тексту промови, подати за браком місця скорочений репортаж.

ління, що ми маємо тут — у Злучених Державах Америки та в Канаді. Ця аналіза викриває перед цілим світом страшні події переслідування Москвою нашого народу, що виявляються не тільки в знищенні національної самобутности, а ще більше в страшній матеріяльній експлюатації. Ця аналіза показує, що за втратою державности український нарід втратив усякі людські права і всяке майно, навіть право вірити в Бога і право їсти свій хліб. Мільйони загиблих від голоду, а ще більші мільйони запроторених в концентраки каторжників яскраво свідчать про ті наслідки, що їх потягнула за собою втрата самостійности, проголошеної 22. січня і знищеної московськими імперіялістами.

Знищивши українську державність, московські окупанти створили на тому місці Українську Радянську Соціялістичну Республіку, що, мовляв, добровільно злучилася з Москвою, утворивши разом із іншими народами СССР, організацію, що не полишила підневільним народам ані найменшої дрібки якоїсь самостійности. Союзні республіки не мають ні повноправних урядів, ні закордонних заступників, ні війська, ні монети, ані тієї найменшої пошти ...

Але одночасово, провадячи велику пропаґандивну офензиву, московські імперіялісти намагаються доказати, що українське населення за залізною заслоною цілком задоволене своїм положенням, а тому перестала існувати якась українська проблема. Вона, мовляв, остаточно розв'язана у федеративному, братерському, прогресивному сполученні в СССР. Але проголошена в параґрафах 13-тім і 15-тім республіканська незалежність України обмежується, перекреслюється, неґується і робиться нечинною в параґрафах 14, 19, 20, 21, 49, 104, 113, 115, 117 та в застереженнях у справі міжнародніх договорів із року 1947-го.

Промовчуванням немилих фактів, викривлюванням і неправильною інтерпретацією історичної дійсности, блюзнірською атеїстичною пропаґандою і знеславлюванням діячів церкви і наших політичних, історичних, народніх героїв, тавруванням Січових Стрільців ганебною назвою габсбурських яничарів, називанням Куліша, Костомарова, Лесі Українки та Грушевського та всіх інших наших патріотів реак-

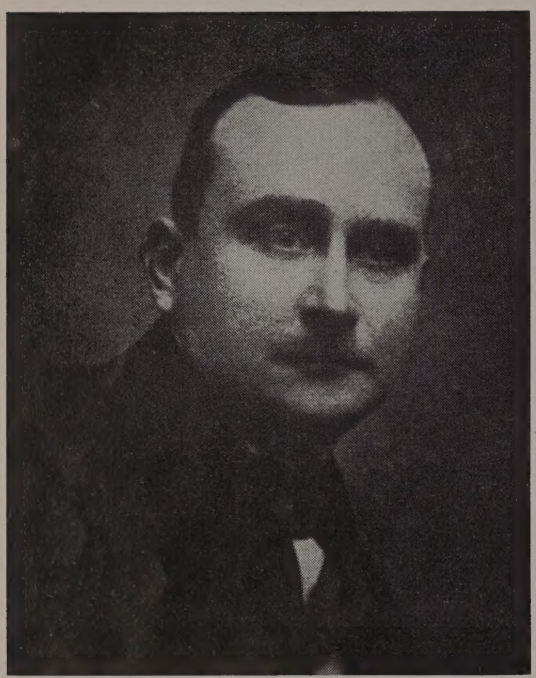

Д-р Степан Витвицький
Секретар Західньої Української Народньої Республіки
Сиґнатар Акту Соборности 22. січня 1919 року
Теперішній Президент Української Народньої Республіки (в екзилі)

Микола Ковалевський
„У ДЖЕРЕЛАХ БОРОТЬБИ"
СПОГАДИ — ДВА ТОМИ
Це одно з наступних монументальних видань нашого Видавництва.
Слідкуйте за оголошеннями про його появу!

ціонерами чи буржуазними ліберадами — усіма цими засобами Москва не перестає ані на хвильку користуватися в своїх змаганнях доказати неіснування української проблеми. Заразом намагається доказати благотворні впливи на наш нарід вищої культури московського народу.

І ось тут викристалізовується нагальна потреба нашої протиакції цим московським брехням. Ця протиакція насамперед вимагає нашої національної консолідації і збірної відповідальности. Маємо докладно простудіювати кожний ворожий крок, направлений на шкоду нашого народу, кожну неправильну інтерпретацію фактів і кожну фальш. Це є вельми складна й трудна проблема. Окрім великої праці, вона вимагає чималих жертв грішми. І тому годилось би нам зложити признання і подяку тим нашим чинникам, що цю працю здавна провадять на світовім форумі. Поширення наших правдивих інформацій, особливо на цьому континенті, та фінансова піддержка їх являється імперативом, що всіх нас зобов'язує.

Одною з дальших наших чергових акцій є співпраця з іншими народами, поневоленими московською большевицькою імперією, а спеціяльно в Центральній і Східній Европі. Ця співпраця має провадитися на тій спільній базі, що нашим ворогом є сьогочасний комуністичний імперіялізм, московський шовінізм, комуністичний месіянізм, а шалені намагання Кремля в напрямі прискореної індустріялізації СССР для піднесення технічної сили свого війська розраховані не тільки на знищення наших народів, але й на закабалення цілого світу. Ми твердимо, що український нарід не має жадних претензій диктувати другим народам, як вони мають організувати своє національне, політичне, економічне, культурне і соціяльне життя, і тому він вимагає тієї самої свободи для організації свого власного життя.

У дні святочного обходу історичних актів української незалежности і соборности схилім свої голови перед маєстатом України і в молитовній покорі згадаймо пам'ять тих славних мужів, що ці акти підготовили і зреалізували та віддали за них своє життя. Молімся до Всемогутнього,щоб благословив нас теплою, людяною та доброю волею, широкоглядною далекозорістю, послідовною внутрішньою солідарністю та заником усяких тенденцій до роздріблення і сепаратизму. І просім Його про приспішення дня воскресення України, України справді самостійної, суверенної і соборної!

СЕНАТОР ВАСИЛЬ ВАЛЛ І ЙОГО ДРУЖИНА МІЖ УКРАЇНЦЯМИ В ЧІКАҐО

З нагоди Свята Державности і Соборности в Чікаґо 25. січня 1959 року відбулася зустріч сенатора В. Валла з місцевими українцями в готелі Ля Сел. В першому ряді сидять: д-р М. Сіминович, о. Н. Феціца ЧСВВ — місцевий ігумен, голова Ліги АУП — І. Дужанський з дружиною, сенатор В. Валл і його дружина, п-ні О. Чуба, о. В. Ванчик (хорватський грекоКатолицький священик) і голова 22-го Відділу СУА п-ні Р. Сидорик

Наталена Королева

МАРИВО

Світляна чалма ще огортає верхів'я Демавенду[1]. Але далі вже фіялово-синя ніч. Лиш ясним мереживом розбігаються стежки. Білі, мов снігом посипані. Стільки світла всмоктали в себе за день, що й із пітьмою вгаснуть не можуть ... Гостріше закреслюються ребра пагорків. Довгим фризом, як на рельєфах стародавніх гробниць, на блискучому металевому небі випинаються череди буйволів, отари овечок, обгорнені завоєм куряви.

Немов ідуть то не справжні тварини, а посуваються їхні примари, що зіступили були з барильєфів, а тепер вертаються на своє місце.

Світло останнім променем торкнулось скелі, де я чекаю на каравану, що ще відпочиває. Смарагдово-зелена ящірка блиснула на мене своїми золотими очима.

Це — казкова дорогоцінність, що її дарує мені на прощання, помалу згасаючи, день ...

Поночіє ... Але кожен камінчик немов ще світиться ...

Міраж? Мариво? ... Чи не бувають вони й уночі?

—Не журись за приятелями й житлом, що покидаєш ... У світі бо знайдеш і нове житло, й нових друзів.

З присмерку виринає спочатку прислів'я, а потім і сам караван-баш[2] Зейнал, що має ті прислів'я завжди на поготові.

Мовчання і пустеля, де він живе (бо в день каравана звичайно відпочиває), перетворили Зейналову голову на книгу афоризмів.

— Вирушаємо?

Зейнал хитає головою і сідає обіч мене:

— Ще можеш дивитись на Демавенд! Образ його, як обличчя коханка: мусить бути в душі навіки.

— Любиш своє рідне село, Зейнале, під чарівним Демавендом. Маєш досить верблюдів і отар ... Що ж жене тебе світами з караванами?

— Не слід шукати захисту в спокійному гнізді. В гніздах бо найчастіше біда ловить птахів.

Тепле мовчання хвильку пестить нас із ніжністю матері. І мені хочеться витягти казку з невичерпальної скарбниці Зейналової.

— Зейнале, ти знаєш так багато: скажи мені, що то таке фата морґана? І звідкіля взялася вона?

Я не дуже підхліблюю караван-башеві: природа майже не має від нього таємниць.

— Най буде над душею твоєю благословення Аллаха! — помалу починає Зейнал. — Слід мужньо нести тягар світу цього й бути сильнішим за нього.

Я знаю: це — вступ, прелюдія.

Зейнал перебирає струни своєї фантазії, мов струни співучого саазу[3]: шукає відповідних акордів!

— Що бо таке життя? Танцюристка, що кожному кине усміх й вже лине далі !.. Нехай же Аллах дасть тобі життя, яке було б казкою, що її приємно розповідати ...

— Давно це було! Земля ще квітла, як весняна квітка, а людство переживало свою молодість.

І вирішив шах Джіян-Аг'ір виставити собі столицю — місто райської краси. Скликав мистців усіх народів: малярів, різьбарів, будівничих. А також і тих, що вміли складати чарівні казки ...

— Дам вам усе, чого бажає ваше серце! А ви — дайте мені твори вашої уяви!

Узялись мистці за працю. Постало місто, як сон; химерне, мов казка ... Вирізьблене, як легенька хмарка; грало всіма барвами тисячі веселок. Глянув Джіян Аг'ір, очей відвести не може. Але пиха не дозволяла йому показати своє задоволення.

Хотів показати, що він більше тямить, як усі ці мистці:

— Ці колони мали б бути вищі, струнківші ... Ця брама мала б звужуватись далі, як підкова кінська ...

— Все йому гарне, але все не таке, яким би мало бути ...

Переробили мистці.

І знов те саме:

— Ця зелена емаль мала б бути живішої барви! А тут ясно-блакитна годилась би ліпше. Так сім років переробляли мистці зроблене. Нарешті, по семи роках уже був шах Джіян Аг'ір задоволений.

Дав кожному мистцеві золота й самоцвітів і відпустив їх.

А вони йому говорять:

— Ми виконали твою волю. Виконай тепер і нашу, великий шаху. Не входь до міста, аж доки не дозрієш й не впаде в безодню небесну

Р. Паклен

ЗНИЩЕНА СИЛА

(Людмила Старицька-Черняхівська)

Серед письменників, нині проскрібованих москвинами і забутих нашим молодим поколінням, одне з перших місць належить Людмилі Старицькій-Черняхівській. Про неї не згадується в наших „історіях української літератури" (або згадується саме тільки прізвище), про неї не говорить нині наша молодь, що не знає її творів, і не її твори, а твори Куліша та Яновського видають наші еміграційні наукові установи!

Саме тому слід бодай коротко нагадати нашому загалові про цю велику українську патріотку, визначну письменницю і громадську діячку та її видатні твори.

Людмила Старицька-Черняхівська народилася 29. серпня 1868 року в родині, що відіграла визначну ролю в культурному відродженні України. Ніхто з авторів, пишучи про те відродження, не зможе мовчки проминути цієї родини, коли він справді хотітиме писати про розвиток української літератури, театру й музики, а разом із ними і про розвиток національної свідомости поневоленої Батьківщини.

Батьком Людмили був Михайло Старицький, відомий усім український письменник, поет і драматург, перекладач із чужих мов (серед перекладів слід згадати закінчений у 1876 році переклад сербських народніх дум і пісень), він теж очолив у 1883 році перший український професійний театр, а українську мову збагатив влучними новотворами.

Михайло Старицький, рано втративши батьків, виховувався в родині Лисенків, звідки походила його мати, і з дитячих років приятелював із майбутнім композитором Миколою Лисенком.

Мати Людмили Старицької — Софія була сестрою Миколи Лисенка, старша сестра— Марія — керувала драматичним театром. Молодша сестра Людмили — Оксана одружилася з відомим діячем української культури, поетом і публіцистом Іваном Стешенком, що був за Укр. Центр. Ради генеральним секретарем (міністром) освіти і професором університету. Коли в 1918 році, за влади Скоропадського, московські бандити вбили І. Стешенка в Полтаві, обурені цим українці Києва перетворили його похорон у величаву демонстрацію, де взяло участь кілька тисяч українців.

Поза згаданими родинними зв'язками родина Старицьких була пов'язана вузлами приязні і спільних мрій та праці з Оленою Косач (Олена Пчілка), родиною Тобілевичів, а також із Вол. Антоновичем, подружжям Русових, О. Левицьким та багатьма іншими.

У такій атмосфері зростала й виховувалася Людмила Старицька-Черняхівська, подруга Лесі Українки.

Від юнацьких років Людмила, що мала середньошкільну освіту, цікавилася дуже літературою і почала друкувати свої твори вже на 20 році життя, а писати почала значно раніше. Вона ж була співавтором (писала разом із батьком) відомого роману з часів Хмельницького — „Перед бурею".

МАРИВО

цей новий ще місяць-молодик, і доки не з'явиться новий серпок молоденький ... бо мусить усе в новому місті осісти, стверднути, просохнути добре. Тоді увійдеш.

Від'їхали мистці. А шах дивиться на свою столицю чудову й дні рахує. Нарешті, як пелюстки, поспадали дні. Минув місяць.

Шах із почотом, військом, урядовцями й людом своїм вирушив до нової столиці ...

Близько була вона. Але йти довелось далеко! Бо що ближче наближався шах, то ніби далі відступало чарівне місто ...

Аж розплилося барвистою імлою, розсипалось іскрами й впало на землю краплинами роси ...

Іноді в пустелі бачуть його подорожні. Але так само, як і шах, підійти до нього не можуть. Нагадує людству ця видина-мариво, що творчість є вільна. Що не дасть нічого тривалого серце, насильством до творчости примушене .. за золото куплене ... Глухо задзеленькали дерев'яні дзвіночки на шляху верблюдів ... Не забуде про ці згуки серце, що чуло їх !...

Довкола багаття заметушились чорні силуети людей і звірят.

Каравана приправлялась на дальшу мандрівку ...

---

[1]Гора в Персії. [2]Той, що веде каравану. Часто власник верблюдів. [3]Сааз — струнний інструмент, на спосіб бандури.

Вона також брала живу участь у театральному житті й була талановитою акторкою.

Одружилася Людмила Старицька з доцентом університету, визначним лікарем-гістологом, Олександром Черняхівським, що належав до нелеґального самостійницького „Братства Тарасівців", зліквідованого в 1898 році московською владою. Згодом він керував медичною секцією Укр. Наукового Т-ва в Києві.

По смерті М. Старицького родина Старицьких-Черняхівських стала тим осередком, де зустрічалися українські культурні діячі Києва, а М. Лисенко був там також сталим гостем.

Чоловік Людмили Старицької-Черняхівської належав до „Старої Громади", а вона сама належала в 1917 році до партії „автономістів-федералістів". У 1919 році вона була головою Українського Клюбу і при вступі Директорії вітала промовою Симона Петлюру.

У 1919 році, коли українські війська під натиском московських відділів залишили столицю, родина Старицьких-Черняхівських виїхала разом із урядом до Винниці і щойно в 1920 році вернулася до Києва.

Тут наша письменниця дуже бідувала, мусіла була працювати на трикотажній фабриці на Деміївці (передмістя Києва). Та проте вона знаходила час не лише на писання, але й на наукову діяльність у гурті членів Української Академії Наук.

Крім своєї України, рідної культури й мистецтва, Л. Старицька-Черняхівська любила гаряче свою доньку — Вероніку, що в 1926 році їздила з батьком до Берліну, познайомилася там із Геккеном, з яким пізніше одружилася. Та по році вона сама вернулася на Україну й працювала в Харкові в Держ. Видавництві перекладачкою. Року 1929 Вероніку арештовано і оскаржено в шпигунстві, конкретніше — у виконуванні функції зв'язкової.

У тому ж році в зв'язку з процесом СВУ заарештовано родину Черняхівських і Людмилу Старицьку-Черняхівську засуджено на процесі на кілька років ув'язнення, але — умовно (цебто тим часом вона була звільнена). Почалося важке життя, злидні й шиканування влади.

На початку 1938 року знову заарештовано доньку Людмили Старицької-Черняхівської, а влітку того ж року сказали вбитій горем матері, що її доньку засуджено „на заслання в далеких таборах без права листування". Можна думати, що це була звичайна тоді формула повідомлення про розстріл, бо письменниця, не зважаючи на всі зусилля й заходи (в тому й особисту поїздку на Сибір), більше нічого не чула про те, де ділася її донька.

У 1940 році облудні московські маріонетки святкували у Києві з помпою і галасом столітні роковини народження М. Старицького і потребували для більших пропаґандових успіхів (особливо серед галичан) участи в цій комедії доньки М. Старицького — Людмили. Те, що вона була вдовою „підозрілого" для влади Черняхівського, що сама була засуджена (умовно) і що її донька рівнож була засуджена й зникла без сліду, як і завжди в подібних випадках (коли треба збаламутити когось), — не мало значення. Її попросили виступити на святі й пообіцяли ще виконати їй будь-яке її прохання. Ніякого прохання, звичайно, московські маріонетки всупереч обіцянці не виконали, але Людмила Старицька-Черняхівська мусіла була урочисто фіґурувати за столом президії.

У липні 1941 року письменниця була знову заарештована, і від того часу загинув її слід.

Та, звичайно, не це змушує нас згадувати Людмилу Старицьку-Черняхівську. Змушує нас до того її визначна творчість, її заслуги на полі українського письменства та не менш великий її патріотизм. Окупована Україна переживає нині під кермуванням свого роду „малоросійської колеґії" і тому не може вшанувати її пам'яті, хоч би якоюсь збіркою її літературного дорібку. І ми, не маючи її творів, не можемо тут докладніше спинитися над її творчістю чи дати огляд хоч би її головніших досягнень.

Найулюбленішою ділянкою письменства, що відповідала її хистові, була драма, хоч вона писала поезії і перекладала Гайне. При тому слід підкреслити, що її драми визначаються сценічністю і вже навіть у театрі Садовського належали до „залізного репертуару".

Ще десь у 1916 році автор цих рядків переживав разом із іншими глядачами коротку, але надзвичайно сильну її драму — „Останній сніг". Ця драма була написана значно раніше і була скерована проти всіх зрадників і московських приплентачів, посередньо скерована й проти москвинів. Тема історична: старий запорожець Нещадима доживає віку при своєму синові полковнику Нещадимі, що користується ласкою московського уряду. Старий пише спомини про останні дні Запорозької Січі. Він певний, що москвини здобули Січ завдяки зраді, і все намагається дізнатися хто ж був тим зрадником. Син і його гості старшини не думають ні про що інше, а тільки про маєтки, добра, кар'єру і власні приємності; одна лише внучка цікавиться минулим і мріє про волю України. Але ось один із старшин присилає Нещадимі старий рукопис

і він довідується з нього про страшну правду: тим мерзенним зрадником був його власний син! Він кличе сина, щоб почути, як то було, але той цинічно заховується і викликає у батька вибух обурення й гніву. Нещадима проклинає зрадника-сина, але не витримує того струсу і сам умирає. Рукопис забирає від діда внучка, що стає спадкоємницею його мрій.

Драма написана надзвичайно сильно й справляє глибоке враження.

У році 1911 друкує Старицька-Черняхівська в Літ. Науков. Вістнику свій черговий твір-драму на п'ять дій „Гетьман Дорошенко". Ця драма йшла з великим успіхом, як у театрі Садовського, так і в Мар'яненка і не раз ця сама п'єса перетворювала пересічну „малоросійську" молодь тих часів у завзятих українських патріотів. Ця п'єса не лише викликала палку любов до нашої поневоленої Батьківщини, але й зненависть до її гнобителів — підступних і облудних москвинів, що вміли винищити чужими руками кращих поплечників Богдана, а те, що було слабше, розкласти й здеморалізувати, улегчуючи так собі загарбання України.

Власне драма „Гетьман Дорошенко" знайомить нас з одним із трагічних епізодів боротьби.

У цій драмі кращі люди козацької України уважають Україну за таку саму державу, як і інші держави світу (Роман), що однак не має спокою від сусідів, але вони вірять, що гетьман Дорошенко її врятує.

Коріння особистої трагедії Дорошенка в тому, що його молода жінка-красуня хоче веселощів і насолод життя та радости кохання, а гетьман того дати їй не може, як вона каже: „Україну кохає він, то правда, а не мене ... Ось тепер я пішла ... Він не озвався, на мене й не глянув. З Мазепою щось радиться..."

„ . . . . . гетьман
Немов сліпий, глухий або німий:
Вночі не спить, блукає по покоях.
У день мовчить, коли ж і розмовля,
Все про одно ... Не так кохають, Галю..."

Такий настрій і думки Прісі вміло роздуває полковник Самойлович, що підготовляє ґрунт для себе, підбиваючи серце гетьманші веселощами, жартами, піснями.

Гетьман із своєю журбою чужий їй, і тому —гетьман самотній.

Він хоче об'єднати роз'єднану і поділену Україну й визволити її від усякої залежности від Москви чи Польщі, а тому схиляється до прийняття турецького протекторату, бо Турчин „за морем" і з цієї та з інших причин не є такою небезпекою для України.

Гетьман бажає палко щастя Україні і тому поважно розважає і над тим, чи не можна осягнути мету, віддавши булаву лівобережному гетьманові. Тут він вагається і думає лише про те, що важніше (сказавши по-теперішньому): „соборність" чи „державність". Слухаючи мудрих рад Мазепи, свого генерального писаря, зважується нарешті затримати владу в своїх руках, щоб визволити Україну.

Прісю, що входить, він цілує, говорить про своє кохання до неї, але вона не надто вірить, вона хоче, щоб лише про неї думав гетьман, а коли гетьман каже їй про свої мрії і обов'язки володаря, вона не слухає, а думає про щось інше:

Дорошенко:

„Ох, душа
Займається від думки тої! Прісю,
Ти слухаєш, чи ні?

Пріся:

Все чую я.

Дорошенко:

Все чуєш ... гм... куди ж втопила очі?

Пріся (жваво:)

У перстень сей, дивна яка краса! Яким вогнем середина палає ..."

Та Дорошенко, не зважаючи на її вдачу, кохає її далі й відходячи каже:

. . „люба пам'ятай,
Що я тебе кохаю так глибоко,
Так болісно, так палко! Без тебе
Втеряв би я останній промінь сонця,
Що ніч мою освітлює!
Тебе я не віддам нікому і ні за що!"

Та Старицька-Черняхівська вміє показати не лише кохання!

Приходять на раду й учту козацькі полковники, а серед них і полковниця Шульга, що сама, зустрівши по дорозі до Чигирина ведмедя, упоралась із ним одним ударом ножа.

І ось уже перед нами кремезні, суворі постаті лицарів-борців козацької України, що при згадці про татар, „сусідів наших", кажуть устами тієї ж полковниці:

„Таких сусід у ступі б всіх стовкти!"

а на увагу Дорошенка: „Ляхи, Москва мов кращі?" — відповідає: „Гріх сказать! І їх туди, у ступу всіх!"

Та тут приходить мати Дорошенка — черниця Митридора і навчає сина:

„. . . Не спокушайсь на славу.
Не булаві, а людям служи."

Вона не розуміє значення держави для майбутнього розвитку народу і щастя люду, лише думає про долю широких мас уже тепер, про „хліб", а не про „волю".

Мазепа в драмі (дія III) радить гетьманові не зривати з Москвою, погодитися на зменшення „прав і вольностей", щоб затримати в своїх руках Лівобережжя, а тим часом почати переговори з Туреччиною, та гетьман не хоче хитрувати. Він каже:

„Я не віддам в підданство України
За булаву, не зменшу я й на цаль
Своїх вимог, не булави я прагну ..."

До гетьмана тим часом уже прибув московський посол і над'їздить посланець турецький. Та тут прибуває мати Дорошенкова, щоб упевнитися, чи правда те, немов гетьман приймає турецький протекторат. Мати намагається відхилити його від цього наміру, але гетьман каже їй, що згодён на пекельні муки, але не залишить думки:

„Україну від ворогів одбити
І дати їй державну міць ... "

Мати грозить йому своїм прокляттям, але й цим не може стримати сина і тоді проклинає його.

Тим часом сходяться полковники, щоб почути, з чим приїхав московський посол. Гетьман закликає до розважности, але й до обстоювання прав України.

Блискуче написана сцена прийому московського посла виявляє всю підступність і облудність Московщини та викликає у кожного читача чи глядача глибоке обурення на „братів", солодких на словах, а жорстоких і ворожих Україні на ділі.

Гетьман Дорошенко годиться на московський протекторат лише з умовою, що Московщина погодиться на об'єднання України, виведення з неї війська і участі заступників України у тих міжнародніх переговорах, що заторкують Україну. Та московський посланець на те не пристає, а пропонує Дорошенкові кинути Правобережжя на призволяще й перейти на лівий бік, припинивши зносини з турками. За слухняність обіцяє нагороди, дарунки, маєтки, гроші.

Гетьман і полковники обурені цим, і Дорошенко каже:

„... Ні! Гетьман Дорошенко
Не продає отчизни ні за що!
Він згине сам! Наложить головою,
Всю кров пролле, а визволить з ярма
Україну!"

Ми навмисне трохи спинилися на драмі „Гетьман Дорошенко" і подали кілька цитат із неї, щоб читачі могли краще оцінити, чим був цей твір в 1911 і наступних роках для тодішнього, обмосковленого вкрай глядача поневоленої москвинами України. Мало того, наведені цитати доводять ясно, що твердження нинішніх вихованців окупаційної влади, немов би за тих часів **усі** свідомі українці були москвофілами й ворогами відновлення української держави, є звичайнісінькою вигадкою, що має привчати нас до фальшивої ідеї, пропагованої „Історією Русов" і сучасними „історіями" совєтського видання, наче б то український нарід завсіди рвався до об'єднання з московським народом ув одній державі!

Як бачимо Старицька-Черняхівська не виявляла найменшої симпатії до московського народу, ідеалізувала постаті борців за незалежність і єдність України, підкреслювала їх державницькі стремління і не боялася цього робити, живучи в московській імперії за панування царів.

Крім „Гетьмана Дорошенка" (до кінцевої яви цієї п'єси М. Лисенко склав свій відомий „жалібний марш Дорошенка"), написала Старицька-Черняхівська ряд інших драм; серед них слід згадати „Напередодні", „Жага" „Богдан Хмельницький", „Каїн і Авель", „Сафо", „Крила", „Розбійник Кармелюк", „Милость Божа", „Іван Мазепа" та інші. Є теж неперевірені відомості, що вона готувала роман із доби, що безпосередньо наступила по зруйнованню Січі. Крім того вона також переклала багато відомих опер на українську мову і продовжувала писати вірші.

Говорячи про її не абиякий доробок на полі драматичного письменства, що забезпечує їй одне з перших місць серед наших драматургів, слід звернути увагу на те, що, напр., у п'єсі на 5 дій „Розбійник Кармелюк", написаній за панування московської большевицької влади, пізніше, ніж сумної пам'яті „97" М. Куліша („Розбійник Кармелюк" вийшов у Харкові накладом видавництва „Рух" в 1926 році), — що в цій п'єсі, де сама тема штовхає автора до трактування всього в площині соціяльній, письменниця зуміла **виразно і ясно наголосити момент національний.**

Власне в п'єсі „Розбійник Кармелюк", немов принагідно дає письменниця відповідь на ідею „клясової" солідарности московських і українських народніх мас.

У третій дії (стор. 46) Кармелюк розгортає плян загального повстання проти „панів" (що **всі** за п'єсою — **поляки**!) і каже: „зростатимуть мої сили, збереться під прапором моїм ціле військо ... Зашумлять козаками яри, зашумлять гаї. Все Поділля ... Вся Україна ... Встануть, устануть усі ... Хіба перші? Скрізь по всім світі вставали люди за волю і здобували її ... **сама вона не приходила ніколи**. Залізо тра бити залізом ..." На увагу Діда, що

Людмила Старицька-Черняхівська

Рисунок П. Андрусева — з „Нашого Життя"

„. . . на лихо багато війська московського розташовано тепер на Україні, воно **нібито,** щоб за панами доглядати, **та не дасть воно нам . . .**" відповідає Кармелюк цілком в дусі пропагованого червоними москвинами світогляду таке: „А військо хіба не з людей, не з нас мужиків складається? Чи ж ті москалі не покривджені люди? Хто заголив їм лоба? Хто посилає їх на війну, хто змушує їх трупом поле встеляти? Пани. Не за свою справу, не за волю гинуть, за царські примхи, за панські інтереси".

Чи наведені слова відзеркалюють думку Старицької-Черняхівської? Ні! та справжній письменник свою провідну ідею висловлює мовою фактів. А факти, в міру розгортання дії, **показують** Кармелюкові, що він помилився.

Правда, він ще далі, **в цій самій дії**, говорячи з Осогностом, що виразно порівнює повстання Кармелюка з повстанням Спартака проти **патріціїв** та його закінченням („Сам Спартак загинув у січі, а шість тисяч його поплечників розп'яли на хрестах), каже: „і не їх самих . . . і Наливайка, і Лободу, Гонту, і Залізняка . . ."

Та, повторюємо, факти приводять Кармелюка до іншої думки.

Письменниця протягом усієї п'єси не привела до Кармелюка в ліс **ані одного москвина,** охочого допомагати, не вигадала ані одного

епізоду, де б якийсь москаль допоміг українцям (як це нині вигадують всякі Корнійчуки, Панчі і „їм же немає числа ...), але **довела самого Кармелюка до іншої думки.**

У п'ятій дії (стор. 92) він каже: „Хіба я не скликав усіх, а що вийшло? З великої хмари малий дощ! (павза) Не подужаємо. **Не самі ляшки-пани,,** а й царське військо затопило Вкраїну, та й „усмиряють бунт".

На це Дід: „А ми до них, **до москаликів".** Та Кармелюк **вже прозрів** і на цю думку, його ж власну думку з третьої дії, лише повторену Дідом, **відповідає: „не достукаємося ... Чужі люди ... "**

Цими словами сказано все і поставлено рішучий наголос на **національному** питанні.

Видана тим самим видавництвом п'єса „Милость Божа" має виразно антимосковські тенденції, хоч у ній відтворені козацькі часи, проте вона несамохіть змушує глядача задуматись над теперішнім.

Дія відбувається за часів, коли ще не були знищені рештки автономних прав, і глядач бачить на сцені салю Київської-Академії, де року 1728 визначні особи, запрошені на виставу, бачили нову п'єсу, що зветься „Милость Божія от неудоб носимих обид лядських через Богдана Зиновія Хмельницького преславного військ запорожських гетьмана, свободившая".

Властива дія драми відбувається в антрактах між поодинокими діями „Милости Божієї".

Все, всі розмови, уваги й сама акція ясно й виразно спрямована на те, щоб показати наочно глядачеві, що слід **ще** благати нової„милости Божієй" і думати про акцію, подібну до Богданової, яка б від „неудобносимих обид **московських"** Україну звільнила. Високий патріотизм і героїчні постаті, виведені в старій драмі „Милость Божія", чудово гармонізують з тими прихованими настроями української старшини, що не забула визвольних змагань Мазепи і добре знала про зусилля останнього вибраного вільними голосами гетьмана України — Орлика.

В цілому драма робить сильне враження і викликає виразні алюзії що до сучасних нам відносин на Україні.

Нарешті заслуговує на нашу спеціяльну увагу чи не останній з її опублікованих творів, а саме драма „Іван Мазепа".

Цю драму Старицька-Черняхівська закінчила ще в 1927 році і восени того ж року з великим трудом одержала від „Відділу Мистецтв Головполітоосвіти" (обов'язковий) дозвіл виставляти п'єсу, однак із застереженням, що дозволять до вистави лише з умовою „показати соціяльну ролю Мазепи ближче до історичної правди". Ця умова зобов'язувала режисера **міняти** характер твору, включати вигадані ним вставки, що мали б спотворювати постать великого гетьмана. Вийшов цей твір в 1929 році накладом В-ва „РУХ".

Згадане застереження зрозуміле, бо письменниця, знаючи, в якому напрямку викривлюють червоні приплентачі москвинів історію і як спотворили постать гетьмана, починає свій твір власне з переписування в гетьманській канцелярії відомого універсалу гетьмана Мазепи, яким він хотів обмежити старшинську сваволю і охоронити козаків та поспільство від старшинських утисків. Канцеляристи, пишучи текст універсалу, що його диктує старий писар, виразно кажуть, що коли б не „ненависна потенція царська", гетьман дав би лад всьому і охоронив би поспільство. Кінчають писати універсала, як входить сам гетьман і каже:

„Час трензелі накласти
На старшину. Убожіє народ
А старшина геть заростає салом"

і тут же додає латинський вислів, що в перекладі значить „здоров'я, добро республіки пов'язане з добром селянства".

Прочитавши цей початок, не можемо дивуватися застереженню влади, бо ж уже з першої дії письменниця розкривала московську брехню і викликала до ненависного москвинам Мазепи симпатію широких українських мас.

Далі ми бачимо гетьмана при полагоджуванні державних справ, і авторка вміло показує кількома реченнями мудрість гетьмана, високу освіту й патріотизм. Тут же гетьман приймає гурт спудеїв, що виїздять закордон на дальші студії, та обдаровує манастир. Так постать гетьмана вирисовується перед глядачем на цілий зріст, і щойно тоді входить Мотря, що її серце палає любов'ю до Батьківщини. Вона допитується у гетьмана:

„Нащо нам здавсь оцей протектор
Ненависний, царський?"

Далі ж вона каже:

„І старшина, і військо, і поспільство
Ненавидять царя, та й сам Богдан,
Як кажуть, хтів з царем навік порвати
Й з'єднатися із шведським королем ..."

Чи треба нагадувати, що глядач тих часів сам собі додавав, що й нині слід би було спитатися

„Нащо нам здавсь оцей протектор
Ненависний, московський?"

Мотря вірить, що гетьманові вдасться врятувати Україну, а Мазепа слухаючи її, милу-

ється непомітно її запалом і любов'ю до України, а їй лише каже:

„ . . . . . Доню,
Не в батька ти вдалася"

Мотря ж на це з запалом відказує:

„То ж не я, Вкраїна вся!"

але мудрий і обережний гетьман повчає її:

„Завзята ти, та добре пам'ятай:
Той, хто мовчить, той двох навчить".

В розмові Мазепи з Палієм, що надходить тоді, виявила авторка свою надзвичайну інтуіцію, вгадуючи правду, що її з'ясував Андрусяк у своїй розвідці значно пізніше, про те, що гетьмана в'язала з полковником щира приязнь і бажання з'єднати Україну.

Цілковитим контрастом до гетьмана й Мотрі, що разить глядача, є Кочубей та Кочубеїха. За „спокій особистий", „спокій" (лад, що не перешкоджав би їм **наживатися ще більше** й багатіти коштом власного народу), за „добробут" і маєтки та „надання" вони запродалися з душею Московщині. Для них не існує ні Батьківщина, ні приязнь, лише власне егоїстичне і ненаситенне бажання багатств і нагород, бундючність і пиха — ось їх „боги". Кочубеїха вже тут, побачивши Палія, наказує чоловікові, щоб він „вважав і прислухався"... „Чогось сюди прибув він... надумав щось із гетьманом" — каже вона.

За п'єсою Кочубеїха силує Мотрю одружитися з дуже багатим сотником Чуйкевичем і просить гетьмана дати згоду на це подружжя. Мотря благає Мазепу не давати згоди. Гетьман думає, що вона закохана в його небожа Войнаровського, але Мотря не признається до цього кохання і не хоче виявити, хто їй подобається. Гетьман захоплюється нею, не підозріваючи однак того, що вона сама його кохає.

Він не дає згоди на шлюб і робить Кочубеєві натяк, що Мотря може мати ще ліпше майбутнє, бо може й гетьманшою бути. Кочубей приймає цей натяк із вдоволенням, але Кочубеїха, що сама хоче бачити свого чоловіка гетьманом, а себе — гетьманшою, намовляє чоловіка безнастанно стежити за гетьманом і доносити на нього москвинам. Кочубей боїться долі інших доносників, та Кочубеїха перемагає, а щоб заспокоїти чоловіка, всупереч правді запевняє, немов Мазепа був спричинником усунення Самойловича, і Кочубей сідає писати донос, а вона йому диктує.

Тим часом Мотря визнає гетьманові своє кохання. Гетьман звертає її увагу на свою старість та непевне становище, але ніщо не впливає, і вона присягається любити його вічно. Тоді Мазепа, що сам покохав її міцно, посилає сватів, але Кочубеїха ударемнює все й починає знущатися над донькою.

Цікава дуже таємна розмова між передягненим за капітана царем Петром і гетьманом. Цар виявляє в ній свої пляни що-до знищення української автономії та признається, що з усіх українців він вірить лише Мазепі, й то не тому, що протягом 20 років не помітив нічого підозрілого, а тому, що гетьман уже старий і що, на думку царя, нарід український його ненавидить.

Мазепа ледве стримується під час цієї розмови, й коли цар відходить, вперше щиро говорить із Орликом і каже:

„ . . . . . ми
Будуємо — Україну... Хоч загинем,
А вернемо всі згаслії права.
Загину я ... за мною підуть другі".

і на закінчення бере від Орлика присягу, коли б сам гетьман загинув, „віддати життя, родину, славу і честь свою за **«державну силу»** України!"

Далі з'ясовується, що гетьман вже віддавна в контакті із шведським королем і має від нього гарантії додержання складеної умови.

Тим часом Кочубеїха безупинним катуванням доводить свою доньку до того, що бідна дівчина вночі тікає до Мазепи і тут переживає страшну трагедію. Гетьман ... намовляє Мотрю, не затримуючись й хвилини, вертатися до батьків. Він її безмежно кохає й саме тому не може допустити, щоб вона потім на нього плакалася, та звертає її увагу, що того вимагає добро України. Не зважаючи на її бажання і протести, він під охороною відсилає її додому, обіцяючи взяти її за дружину зараз же, як здобуде перемогу і Україна стане вільною.

Що правда, далі Старицька-Черняхівська, під впливом повторювань українськими істориками московських брехень, змальовує неправильно народні настрої і, вірячи москвофільсько-пропаґандивним вигадкам „Історії Русов", розповідає, буцім то „шведові припасів не дають". Мало того, затяжіли і над останньою дією драми такі, понижуючі наш нарід „інформації" тієї ж „Історії Русов"

„ . . . . . Та більш мовчать, а ловлять
Скрізь шведів, ну і тягнуть до царя,
Бо цар за них дає рубля ... "

Ці брехні, що дісталися до драми Старицької-Черняхівської тому, що вона пішла слідом за нашими публіцистами, **все ж не кидають найменшої тіні на величню постать одного з найвизначніших гетьманів.** За драмою ж і Мотря зберігає вірність гетьманові, а після полтавської поразки йде в черниці й пересилає

гетьманові до Бендер свою обтяту косу й звертає перстень, подарований гетьманом на знак заручин.

Гетьман не має сил далі боротися, не має на те снаги й здоров'я і палить усе своє листування. Намітивши заступника, роздумує над словами Карла XII „або перемогти, або вмерти" й каже сам до себе:

„Так час настав ... Вагатись годі"

і звертається до запрошених вірних синів України із словами:

„ . . . . . Друзі
Налийте всім і вип'ємо ще раз
За славу і за щастя України!"

Всі обхоплені одним поривом і гетьман каже:

„ . . . . . Хороша мить, а їх
В життю у нас трапляється не густо ..."
„ . . . . . Піднімемо ж чари
За славу й щастя України,
За знищення Петрового ярма,
За волю й непідтяжність,
За вічну пам'ять тим, що полягли
У боротьбі за матір-Україну,
Заплакану отчизну нашу ...
Живим — хвала, померлим вічна пам'ять!
Україні ж ...

З цими словами гетьман, що випив у вині отрути, падає мертвим.

Приходить король і довідавшись, що сталося, із словами

„Великий лицар вмер!
Схилімося ж усі побожно!"

стає перший навколішки. Після короткої молитви всі встають, а Ломиковський розгортає згорнутого прапора, розчиняє двері в ніч і спускає його додолу, оповіщаючи голосно:

„Гетьман Всія України — Іван Мазепа
преставився".

Драма робить величезне враження. Кожному ясно, що вона була могутнім криком протесту проти всього, що діялося на Україні. Вона будила в українських серцях той сталий вогонь, що його будили поезії Шевченка, і те саме бажання боротьби за ідеали предків.

Щоб зрозуміти, яким викликом було написання і опублікування таких творів, слід собі нагадати, що Хвильовий у 1921 році згадує гетьмана такими самими словами, як і у Пушкіна, а саме „окаянний, проклятий гетьман" („Шляхетне гніздо"), в добу ж „літературної дискусії" комуністичне „вільнодумство" Хвильового доходить до того, що він ласкаво згоджується „повісить на гілляці" не лише Мазепу, але й Петра („Санаторійна зона")!

Кость Богуславський

МОВЧИ, МОЄ СЕРЦЕ, МОВЧИ!

За обрієм сонце у небо проміння
Пускає, як гострі — мечі!
Життя в невідоме втікає все тінню ...
Мовчи, моє серце, мовчи!

І гай, мов дитина з просоння невмита,
Що плакала тяжко вночі.
Душа, як та чаша, що кров'ю налита ...
Мовчи, моє серце, мовчи!

Холодне каміння у берег вп'ялося,
Роса діямантить кущі.
На скронях моїх вже сивіє волосся ...
Мовчи, моє серце, мовчи!

Над озером зірка згасає остання,
У лісі замокли сичі.
Згадалося знову дніпровське світання ...
Мовчи, моє серце, мовчи!

М. Куліш пише в 1924 році свою ганебну агітку — „97", а в 1928 „Народного Малахія". Сосюра пише в 1925 р. „Тараса Трясила", а в 1929 „ Мазепу", де зогидив як козацьку добу, так і зокрема гетьмана Мазепу, а Яновський в „Майстрі корабля" в 1927 році прищеплює читачам „всєсоюзний патріотизм".

Такі були „перші ластівки" того напрямку, що тоді ще не був обов'язковий. Але в 1939 році він уже стає „канонічним", і ціла „виїздна сесія" істориків підписується під словами, опублікованими в збірнику „Полтава": „Підлий зрадник ... кривавий пес Юда — Мазепа ..."

На тлі сказаного не лише яскраво зарисовується відважна постать Старицької-Черняхівської, що могла бути прикладом для не одного з чоловіків, але й її твори набирають особливого значіння.

Та враз із тим стає кожному зрозумілим, чому в курсах історії української літератури, що виходять на окупованій Україні немає місця для Старицької-Черняхівської та її чудових творів.

Натомість невтаємниченим менш зрозумілим є дивне промовчування творчости письменниці в еміґрантських виданнях.

Р. Турянський

ПІД ЧУЖИМИ ПРАПОРАМИ

АЛЬЖИР — «ГАРЯЧЕ» МІСЦЕ В АФРИЦІ

Арабська дільниця в Касаблянці (Мароко)
Фото: Р. Турянський

Від 1940-го року Франція стала „хорою дитиною" Европи. Друга світова війна зруйнувала вкрай її економіку, а війна в Індокитаї, що була проваджена з великими жертвами в людях і грошах та скінчилася повною прогрою, ще збільшила ту руїну. На додаток тубільче населення північної Африки почало чинити опір французькому пануванню. Араби Альжиру зажадали самостійности і свої жадання підперли партизанською війною. Проти цього французькі політики показалися безсильними. Безнастанно змінювалися уряди, але альжирської проблеми не змогли розв'язати.

Тоді військо та французькі окупаційні чинники в Альжирі загрозили державним переворотом і під цією загрозою поставили вимогу перед Національним Зібранням Франції передати владу Де Ґолеві, що, на їх думку, єдиний міг утримати Францію на висоті великодержавности, запровадити лад і вивести її із стану руїни. Ця акція вдалася, і генерал Де Ґоль був покликаний стати на чолі уряду.

Його коротка біографія виглядає так:

Чарль Андре Жозеф Марі Де Ґоль народився 1890-го року. Перед першою світовою війною закінчив військову академію в ступні лейтенанта і був приділений до полку, де шефом був знаний Петен, герой першої світової війни і потім голова уряду у Віші. Сталося так, що Петен, як голова цього уряду, засудив свого бувшого лейтенанта за зраду держави на смерть, а по закінченні війни те саме зробив генерал Де Ґоль із Петеном, за таку саму вину — зраду Франції. Одначе, в останній хвилі помилував його.

Де Ґоль брав участь у першій світовій війні, але не мав щастя: був три рази ранений і нарешті попав до німецького полону, де й перебував аж до кінця війни. А в 1920-ім році замішався у війну Польщі з большевиками, під орудою генерала Вейґанда. Після цього повернувся в ранзі майора до військової академії, яко викладач, а пізніше був приділений до головної кватири маршала Петена. Звідци кілька разів посилали його у важливих справах до Іраку, Персії та Єгипту, де він мав змогу на місці познайомитися з арабською проблемою. 1923-го року став він секретарем Найвищої Оборонної Ради. 1937-го року був піднесений до ранґи полковника і став командантом панцерного полку в Меці, в північній Франції, недалеко німецької границі. 1940-го року став генералом. Під час другої світової війни, коли Париж стояв перед упадком, а маршал Петен почав переговори з німцями, Де Ґоль утік до Лондону, де при допомозі Черчила розпочав акцію за звільнення Франції від німців. Він нав'язав контакт із потайними організаціями французького спротиву німцям, промовляв до них через радіо і став символом вільної Франції. Дальші етапи життєвої дороги Де Ґоля широко всім відомі.

Тепер Де Ґоль має 68 років. Здається, він хорий на комплекс „Жан д'Арк" і хоче, як то було колись, спробувати свого щастя в Африці. Будучина покаже, що з того вийде ...

А боротьба за північну Африку завсіди грала визначну ролю в світовій політиці, аж від давніх часів, і була дуже мінлива. Багато народів старалося опанувати її: фінікійці, картаґенці, греки, римляни, вандали, турки, араби та пізніші европейці. Вже віддавна можна було розрізнити в північній Африці такі окремі провінції: Альжир, Мароко, Туніс, Триполі. Приблизно за 46 років до народження Христа Альжир дістався під панування римлян, а в 400-ім році по Христі його здобули вандали. Пізніше Белізарій прилучив його до Візантії, але у 700-ім році ця країна впала в руки арабів. При кінці 1400-го року до Альжиру прийшли маври, що їх еспанці вигнали із своєї країни. Від того часу Альжир став базою для піратів — морських розбійників. І всі держави, що їх торговельні кораблі плавали по Середземному морі, мусіли були з цими розбійниками складати пакти, себто платити їм за плавбу певну суму грошей чи відкуплюватися різними дарунками.

Окремі держави пробували проти цього діяти й висилали карні експедиції (Англія 1807 р., Франція 1600 і 1827 р.), але без успіху. Аж нарешті 1830-го року сильній експедиції Франції вдалося здобути місто Альжир і примусити його підписати капітуляцію. Від цього часу Альжир став колонією Франції, а від 1896-го року частиною Французької держави. Під час першої світової війни він залишився вірним Франції, дармащо німецько-турецька пропаґанда накликала його до „священної війни" проти Франції. Під час другої світової війни Альжир був базою для французьких збройних сил, що під проводом генерала Де Ґоля боролись проти німців у Тунісі, Італії і нарешті в самій Франції. Але під час цієї війни розбудився свій патріотизм серед арабів Альжиру, що остаточно оформився в змаганні до державної самостійности. І від 1945-го року почались неспокої в Альжирі, головно партизанські виступи проти французів. Стратити Альжир — це для Франції не значить стратити колонію чи протекторат, а значить стратити частину самої держави, і проти цього найбільше бориться французька амбіція і державний престиж ...

Дошки з Арханґельська ми вивантажили в чотирьох містах: Оран, Альжир, Бужі та Філіпвій. Оран — одно з найспокійніших міст Альжиру. Тут поліційна година не зобов'язує, як то діється в інших містах. На вулицях видно багато поліції і війська. Патрулі, зложені з кільканадцятьох військовиків, озброєних автоматичною зброєю, на мотоциклях і автах, а то й пішки безнастанно кружляють по місті. Автобуси й трамваї мають дротяні сітки на вікнах, бо не раз траплялося, що туди кидали ґранати й петарди.

Між білими й арабами нема ніякого спільного життя, а тим менше товариських кон-

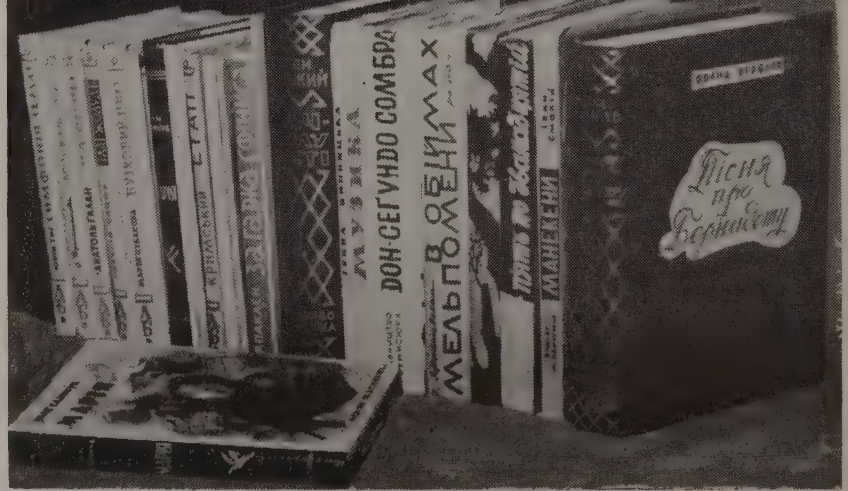

ЗАМІСТЬ $ 38.90 ЛИШЕ ЗА $ 33.90

на сплати по одному долярові тижнево можете придбати тепер

комплет видань Видавництва М. Денисюка

22 дотепер видані книжки в твердій оправі з позолоченням

Bougie — в арабській дільниці

Фото: Р. Турянський

актів. Одні й другі живуть своїм власним киттям. Араби ненавидять білих. Одного дня я зайшов до арабської дільниці в Орані. По дорозі туди я зустрів одну молоду арабку. Вона була в арабській одежі, все було закрите, навіть обличчя — правдивий „кіт у мішку". Я бачив тільки великі й гарні чорні очі. Вона йшла в тому самому напрямі, і тому ми пішли разом. За нами араби свистали й викрикували, а потім надбігла група хлопців у віці 10-14 років, і один із них ударив мою супутницю кийком. Я вирвав від нього той кий і вдарив нахабу туди, звідки ноги ростуть. Негайно надбігли дорослі араби. Вони мали явно агресивні наміри, і я встромив руку в кишеню. Не знати, чим би те все закінчилось, якби не над'їхала французька патроля. Вона прибула якраз у свій час. Нас вивезли з арабської дільниці, а мені сказали, щоб я туди не важився навідуватися, якщо хочу бути живим, особливо в товаристві арабських дівчат, бо випадки лінчування білих бувають там на денним порядку.

Місце арабської жінки — дім. На вулицю вона виходить тільки у випадках крайньої потреби. А коли виходить, то заслонює обличчя і з мужчинами ніколи не говорить, навіть у приявності свого чоловіка. Від товариського життя вона геть ізольована. Я служив на кораблі, що їздив до арабських країн, і мав тут і там знайомих арабів. Одначе за цілий час я ані разу не бачив ні жінок, ані дочок їх. Навіть тоді, коли ми засідали до вечері, приявними були лишень мужчини. По вечері ми виходили до другої кімнати „закурити", а тим часом жінки приносили вина й овочі, а коли все було готове, зникали, а ми повертались назад. Я знав майже всі родинні деталі одного мого знайомого араба, але коли я одного разу спитав його, чи не міг би я бачити його жінки чи дочки, то він видивився на мене так, що мені відпала вся охота до того, дармащо ми були дуже добрими знайомими. Але коли я виходив, то через замкнені двері жіночі голоси прощалися зо мною словами „до побачення", вимовленими зпоза зачинених дверей. Так виглядає побачення з арабськими жінками!

Альжир — головний порт і головне місто Альжиру, країни тієї самої назви. Воно розташоване на горі й знане з продукції доброго вина і шампану.

В центрі міста і в европейській дільниці багато модерних будинків, а на передмістях нужденні арабські доми з вузькими, брудними вуличками. В місті на вулицях переважно европейці. Тут часто повстанці роблять замахи і саботажі, тому тут обов'язує поліційна година від 24-ої до 5-ої год. ранку. При вході до державних будинків, кіна, театру і більших крамниць ревідують мужчин і жінок. Філіпвій — мале місто недалеко туніської границі; звідтам партизани дістають зброю і всяку іншу поміч. Тут вони спеціяльно активні і тому поліційна година обов'язує від 22-ої до 5-ої. Бужі — неспокійне містечко, окружене горами, що спричинюють багато клопоту французам. Бо повстанці кілька разів сходили з гір до містечка, стріляючи до всіх зустрітих на вулиці людей. Тепер у містечку дуже багато війська, а поліційна година зобов'язує від заходу до сходу сонця. Під час мого постою в Бужі, в містечку подали відомість, що гелікоптери розпізнали великі партизанські з'єднання, що посуваються в напрямку на Бужі. Для підкріплення тамошнього війська з поблизьких містечок приїхали нові частини. Французи приготовлялись до контратаки. Не чекаючи на дальші події, ми відплили на широкі води.

(В наступному числі „Овиду" буде репортаж Р. Турянського з Монте Карльо — столиці світового газарду).

М. Диміцький

Зв'язкові між живою і мертвою природою

Коли взяти під увагу, що віруси та бактерії різних недуг здібні дуже скоро множитися в мільйонових кількостях, то насувається питання, що стало на перешкоді, що вони досі не розмножились до безконечности й не знищили ще органічного життя на нашій плянеті? На це складається декілька причин, а саме: у морі ні бактерії, ні віруси жити не можуть, бо там їх нищить сіль; на поверхні землі їх нищить сонце й холод, а під поверхнею землі, в ґрунті, їх нищить т. зв. актиноміцина. Ось цьому антибіотикові хочу присвятити тут головну увагу, бо він є власне тим чинником, що зв'язує природу живу з мертвою і навпаки.

Актиноміцину відкрив Ваксман 1940 р., за що одержав нагороду Нобля. Її основно досліджували Блокман, Тодд, Ґрене та інші. При тому устійнено, що цей антибіотик продукується в землі мікроорганізмами, що звуться актиноміцитами.

Продукція актиноміцини в ґрунті дуже велика й може в певних випадках ще зростати. Відповідно до умов, увесь ґрунт цілої земної кулі так насичений актиноміциною, що прямо немає ні одної грудочки землі, де б її не було. Звідси стає ясним, що актиноміцина разом із порохом підноситься вітром у повітря, осідає на рослинах, ріках, озерах та потоках і тут докінчує бактеріовбивчу акцію, що її не довершило сонце чи холод. Вночі, коли в повітрі скроплюється водна пара, актиноміцина осідає з росою на травичку, стерилізує її та робить здатною бути поживою для звіриного світу.

Лічничий ефект роси на ноги був уже давно знаний. Напр., усі фунґусові недуги колись лікували тим, що рекомендували людині ходити босо по літній ранній росі. Серед давніх медичних засобів є також рекомендації лікувати фунґусові недуги ніг порохом, заставляючи людину ходити по порошних дорогах чи свіжо зораних полях. Звичайно, ті давні рецепти помагали й тепер помагають і мають свою логіку, але майже ніхто не знає, де криється таємниця цього. У свою чергу сама дія актиноміцини є повною таємницею, бо вона атакує тільки ті бактерії й віруси, що паразитують на вищих організмах, напр., людських чи звіриних. Актиноміцина не шкідлива для вищих організмів, і це стало причиною того, що актиноміцину починають впроваджувати в медицину, як модерний антибіотик. Тут треба зазначити цікавий ефект, а саме те, що актиноміцина тратить у людському організмі дещо на своїй силі, може тотально вбивати тільки всякого роду бактерії, але не здібна нищити віруси, тому що останні дуже малі, невидимі навіть під найбільш прецизійним мікроскопом і можуть ховатися між клітинами людської чи звіриної тканини.

Познайомившись із актиноміцинами, як із найбільшими добродіями світу, звіриного і рослинного, хочу тепер торкнутись загадкової речі, що її, мабуть, ніхто ніколи не збагне, а саме: актиноміцина — це мертва хемічна сполука, що її продукують мікроорганізми — т.зв. актиноміцити, при чому останні й актиноміцина мають подібну будову й хемічний складник т. зв. „омохром", що виступає в рослинах, головно в листі дерев. Коли рослина чи її листок упаде на землю й під впливом різних мікроорганізмів починає гнити, омохром звільняється, причеплюється до якогонебудь субмікроорганізму чи віруса й творить цілком інший мікроорганізм, власне актиноміцити, що в свою чергу продукують актиноміцину. Останнє має також подібні властивості: в'язати певні віруси й суб-мікроорганізми й навпаки продукує живі, іншої форми, актиноміцити.

Корінь рослин має здібність розкладати актиноміцину і актиноміцити, добуває з них омохром, захований із минулих літ чи століть, і таким способом відбувається в природі вічний цикль.

Досі ще не вдалося збагнути, скільки родів актиноміцитів знаходиться в природі; проте всі вони мають одне завдання: не тільки продукувати актиноміцину, але й розкладати всі неземські продукти й уподібнювати їх до землі й природи. У 1942 р., в наслідок воєнних дій, на полі недалеко Львова вилилось п'ять тон сильної сірчаної кислоти, що роз'їдає навіть каміння. Це місце було огороджене й накрите, й дощ не змивав кислоти. Більше як один і пів року місце стояло цілковитою пусткою, а під кінець 1943 р. воно почало чорніти, перемінюватися у правдиву чорноземлю, а згодом там виросли буйні трави. Досліди показали, що там кислоти зовсім не було, а в ґрунті, до глибини двох метрів, знайдено великий процент протеїнового азоту. Якщо б цей азот був амонячного походження, то можна б припускати, що сірчана кислота абсорбувала амоняк з повітря. Протеїновий азот указує на те,

Б. Л.

НА СПОМИН ТОВАРИШІВ НЕДОЛІ

В БЕРЕСТІ ЛИТОВСЬКІМ І ДОМБ'Ю 1919 р.

Свого часу часописи на еміграції принесли умну вістку, що в краю в селі Хишевичі, пов. удки, помер ще в році 1945 на 85 році жит- я визначний громадянин о. Стефан ОНИШ- ЕВИЧ. Була це небуденна постать. Уважаю за отрібне подати до відома молодшого поко- іння жменю вражінь із побуту, спільно пе- ежитого з покійним у р. 1919 в польських та- орах для інтернованих у Бересті Литовськім в Домб'ю.

З початком липня 1919 р. польська військо- а влада забрала з перемиської ґарнізонної 'язниці на Засянні коло 120 інтернованих украї- нців, залишивши в одиничній в'язниці о. Кон- тантина Богачевського, тодішнього пароха ліста Перемишля, а тепер митрополита в ЗДА. Цю групу українців (120) прилучили до за- ізничого транспорту інтернованих, спрямова- ого до Берестя Литовського. Валка мала кіль- анадцять товарових вагонів, а в них, мов осе- едці в бочці, набиті, винужденілі українці. У цім транспорті був і о. Стефан Онишкевич. Ми познайомились і всі взаємно ділилися вра- ченнями з недавно пережитого. Один на пе- ред другого оповідав цікаві історії, як і що обили поляки в часі української влади, а ще цікавіші подробиці про їх жахливе поведення українцями по обнятті влади в Галичині польським військом. Приїхавши до Берестя Литовського, ми в числі кількасот осіб зай- няли просторі касарні Ґраєвського. Там ми застали вже багато всякого народу, головно полонених із большевицької армії та поло- жених із армії УНР, що їх поляки називали гірдливо „петлюрівцями". Касарні наші бу- ли зовсім порожні; ми на швидко збирали де- ревний матеріял, щоб зробити „прічі", бо не хотіли спати на землі, як це робили полонені. Чинно помагав нам у тім старий уже тоді о. Онишкевич.

Ми пильно приглядалися до життя так зва- них „большевиків". Що нас сильно здивувало вже першого дня побуту в Бересті, то це го- лосна молитва, прилюдно молена большевиць- кими полоненими в 9 годині щовечора.

Першої ночі нашого побуту в Бересті сталася подія, що стрясла всіма інтернованими й по- лоненими. Коло 3-ої години ранку стався силь- ний вибух, і в просторих будинках нашої ка- сарні повилітали всі шиби. Наслідки вибуху були доволі прикрі. Ті, що спали ближче ві- кон, були поважно ранені на руках і головах. Серед них був і о. Онишкевич. Як потім вия- вилося, то вибух склад амуніції, що знахо- дився у віддалі коло 3-ох кілометрів від Бе- рестя. Під впливом гарячі амуніція розклада- лася і вибухла.

О. Онишкевич, як людина великої життє- вої енергії, помагав усім, кому треба було. Ча- сом із успіхом інтервеніював у польської вій- ськової влади і то не тільки в справах усіх ін- тернованих, але й у справах поодиноких грома- дян. Своїм підходом до кожної справи, тактов- ним роз'ясненням і поміччю о. Онишкевич з'єднав собі симпатію всіх таборян. По кількох неділях нужденного таборового життя, в по- ловині серпня 1919 р. військова влада рішила перевести нас куди інде. Знову приладжено кільканадцять товарових вагонів до транспорту коло 800 люда, так як і впередше, з тією ли- шень відміною, що вози запльомбовано і 4 доби везено нас через цілу Польщу — з пів- нічного сходу до полудневого заходу на Білу, Радом, Каліш, на Домб'є під Краковом, не відчиняючи вагонів. Спека була велика, а на- слідки подорожі страшні. На дорогу дали кож- ному коло літра сирового, твердого гороху і нічого більше. Не помогли благання за воду. Люди мліли, а для полагодження фізіологіч- них потреб видирали дошки в долівці вагонів.

Наслідки подорожі були страшні. При вила- дованні потягу було кілька трупів, а 160 душ відразу треба було на ношах віднести до шпи- талю, всі інші поступили в шпиталь до кіль-

---

Зв'язкові між живою і мертвою природою

що якісь живі мікроорганізми вели війну з ислотою, розложили її, але у великій масі й ами полягли. Подібну роботу актиноміцити пе- еводять із усіма індустрійними продуктами а відпадками, як також із померлими тілами.

Наприкінці треба сказати, що ця функція ктиноміцитів потребує ще дальших вияснень.

Від Редакції: Цією цікавою статтею наш риятель ще з Інсбруцького Університету, те- ер науковий дослідник у ЗДА, започатковує вою співпрацю в нашому журналі. Про його ослідні праці напишемо ще окремо.

кох днів на різні поважні недуги, і багато з них, по короткому побуті в шпиталі, повмирало. Їх вивезено з жидівського, епідемічного шпиталю в Кракові, вул. Скавінська 8, і закопувано в паперових сіткових плащах, без ніякого іншого окриття. Як падлину, скидувано їх до спільних ям та поливано вапном.

На день перед висадкою на Домб'ю ми переїжджали через станцію „Ґраніца", на давній австро-російській границі. Вже по дорозі, на наші безнастанні домагання дати людям щось їсти і пити, сторожа відповідала нам, що це напевно дістанемо на двірці „Ґраніца". Коли ми над вечір приїхали на ту станцію, потяг дійсно затримався, і вагон по вагоні ведено далеко від станції (коло одного км.) до якоїсь шопи, де люди гусаком підходили з шальками до кітла по якусь напів сиру кашу. При кінці пішли по ту їжу і деякі з нашого гурта без жінок, що мимо голоду не хотіли користати з благ військової влади, немов інстинктовно відчуваючи, що щось недоброго криється за тою вечерею. Вже по дорозі мали ми передсмак того, що нас чекає. Сторожа, що нас вела, насміхалася з одного молодого священика, що мав рідкий заріст бороди, тягнула його за бороду і називала „Іцком". Реакція на таке поступування лиш підбадьорувала сторожу до дальших насмішок. Коли ми зближались до кітла, треба було уставитись гусаком.

Похід очолював усе тактовний і відважний о. Онишкевич. Коли похід, зложений коло 25 осіб, зближався до шопи, численно зібрана служба приглядалася до нас із насмішками, а один із підстаршин — познаньчик — сказав: „а тераз ідзє сьметанка". Коли ми всі зібралися перед кітлом, один підстаршина познаньчик, сильної будови, приступив з тростинкою до о. Онишкевича і, помахуючи нею по його твердім капелюсі, сказав: „і ти, попє, ту?" О. Онишкевич, не тративши холоднокровности рішучим рухом відхилив тростину від свого капелюха і мужньо відповів: „Прошу мене так не трактувати!" На те познаньчик скочив на підвищення і почав промову, помахуючи тим маним в руці багнетом. Зміст промови сильно ображав наші національні почування. На кінці він підніс багнет догори і, жестикулюючи удар, голосно крикнув: „Нуж тен втопілбим вашон пєрсь".

Польська юрба зайняла супроти нас грізну поставу, і в цім моменті погасло електрично світло та наступила цілковита пітьма. У цій хвилі кожний із нас ладився до остаточної розправи з напасниками. Між нашим товариством було також кількох сильних кремезних мужчин, і підстаршина взяв це, мабуть, під увагу і не відважився серед наглої темноти на розправу з нами. Як мені опісля оповідав о. Онишкевич, він, як найбільше загрожений на фронті цілого інциденту, був рішений на фізичну розправу з напасником. Розуміється, ніхто з нас не хотів вже брати вечері. Приїхавши до Домб'я, о. Онишкевич і далі заступався за таборян і мужньо боронив їх до кінця нашого побуту на Домб'ю, себто до Різдва Христового 1920 року.

Додатково подаю, що в транспорті з Берестя Лит. на Домб'є були між іншими, як пам'ятаю, крім о. Онишкевича, о. Косоноцький, о. Бенцін (Ст. Самбір), о. Олексин із Старої Сол, о. Стецишин, о. Яхно з Заліктя, о. Вітик. Із цивільних були між іншими: суддя Ляшецький з дружиною Ольгою із Самбора, п. Тхорикова, дружина начальника станції з околиці Самбора, п. Кульчицька, п-на Ольга Лапічак із Любачівщини, та братанок Івана Франка Яцко Франко з Нагуєвич та учитель Якімюк із Волині.

ПОПУЛЯРНА РАДІОПЕРЕДАЧА
В ЧІКАҐО
п. н. « ГОЛОС СВОБОДИ »

EV 4- 5348 Л. і С. САМБІРСЬКІ 2243 W. THOMAS STR.
2 рази в тижні: — П'ЯТНИЦЯ — СУБОТА — Год. 6:30 вечора
WHFC 1450 — FM 97,9

ПОДАЄ :

Міжнародний політичний огляд і коментарі, вісті з України, новини з українського громадського життя, передачі для дітей і молоді, літературно - музичні авдиції, гуморески, спортову радіохвилину, передачі про Україну англійською мовою, виступи представників Товариств, календар імпрез, інтерв'ю, оголошення купців і промисловців та інші цікаві новини.

С. Самбірський виробляє забезпечення на доми, меблі життя і т.п.

Поза редакцією „ОВИДУ"

Микола Денисюк

Всупереч деяким нашим науковцям, що сумніваються в існуванні „бородатого саваофа", цілому світі і серед українців помічається ренесанс духово-релігійного життя і то впарі з великими досягненнями технічних наук. У нас це потверджується різними важливими фактами з життя церков. У цьому огляді, на сторінці „Поза редакцією „Овиду", зареєструю декілька випадків із нашого духовно-релігійного життя, де я приймав участь, і подам їх в хронологічному порядку.

Український Православний День в Індіяні

Заходами парафіяльних урядів українських православних громад чікаґівської деканальної округи був влаштований 31. серпня 1958 р. в Гаммонд — Індіяна Український Православний День. Мені пощастило бути гостем на цій оригінально продуманій імпрезі, підготовленій і переведеній проводами православних церковно-релігійних організацій, що їх очолюють у Чікаґівській окрузі визначні духовники — Митрофорний Протоєрей Федір Білецький, Протоєрей Микола Литваківський і о. Орест Кушпик.

Центральною точкою в програмі цього дня була промова Архиєпископа Мстислава, що з особливою увагою підкреслив факт поглиблення серед українців релігійного життя. Завдяки цьому розвивається Українська Православна Церква в Америці, постають нові парафії та ростуть нові храми Божі. Потвердженням слів Владики була поважна кількість учасників на цьому святі. Хоч воно відбувалося далеко від Чікаґо, проте це не було перешкодою для багатьох вірних із нашої „метрополії" та довколишніх місцевостей узяти в тому святі участь. Вимовним явищем була велика кількість українців найновішої еміґрації з центральних і східніх земель. Це є виявом релігійности в українському народі, що її не послабить жодна сила. Приємно було також бачити на цьому святі багато молоді.

Другого дня Владика Мстислав відвідав редакцію „Овиду", де в розмові з нами поділився багатьома спостереженнями з церковно-релігійного життя. З приємністю хочу відзначити, що Владика-Гість є сьогодні і видатним українським видавцем. Він зумів зорганізувати працездатну українську друкарню УПЦеркви, де друкує та видає не мало книжок.

Голи Гіл у Віскансені

Найкраща пора року в ЗДА — це осінь. У 1958 р. я мав змогу повністю використати осінні неділі на ескапади „Поза редакцією „Овиду". Околиці Іллиной та сусідніх стейтів дуже гарні восени. Одною з моїх кращих недільних подорожей була подорож до Голи Гіл у Віскансені. Тут на високій лісистій горі стоїть манастир і церква оо. Кармелітів. Із її високої вежі при гарній погоді видно широкий мальовничий виднокруг.

Від декількох літ кожної осени група чікаґівських українців відбувала — з о. д-ром В. Ґавлічом ЧСВВ або з о. д-ром М. Вавриком ЧСВВ — прощі до згаданої церкви.

Кожного року ця група більшала і в 1957 р. дійшла до 100, а в 1958 р. зросла до понад 500 осіб. Вона відбула прощу 29. вересня під проводом нашого приятеля з Аргентини о. Т. Іванишина ЧСВВ, нового сотрудника Церкви св. о. Миколая в Чікаґо. Треба сподіватися, що при такому зрості зацікавлення, організацію цих прощ перебере сама парафія, а з часом наберуть вони масового характеру.

Церква в Голи Гіл у Віскансені

Фото: О. Гарасовський

Українська маніфестація в Мілвокі

Два тижні після поїздки до Голи Гіл був я 12. жовтня 1958 р. вдруге в стейті Віскансен у Мілвокі. Тут невеличка українська громада під проводом о. Олексюка придбала великий дім, що буде використаний на приміщення місцевих українських організацій і запланованої тут цілоденної української школи. Посвячення цього дому було тут першою українською публічною маніфестацією з походом вулицями цього університетського міста, що її очолювали новоіменований тоді український митрополит у ЗДА Кир Константин Богачевський і голова НТШ проф. Роман Смаль-Стоцький і з участю губернатора стейту Віскансен Тампсена.

Під час цієї маніфестації я мав рідку нагоду вперше зустрінути й довше розмовляти з ВПреосвященним Кир Конст. Богачевським з цієї зустрічі я виніс якнайкращі враження, бо мав нагоду пізнати нашого Митрополита, що при керівництві церковними справами докладно також слідкує та орієнтується в українській і міжнародній актуальній політиці, а в особистих взаєминах відзначається життєрадістю і великим почуттям гумору.

На інсталяції Української Католицької Митрополії у Філаделфії

Перший лет літаком відбув я з Чікаґо до Філаделфії на інсталяцію Української Католицької Митрополії у ЗДА, що відбулася 1. листопада 1958 р. Хоч я маю за собою не мало миль подорожей у різних країнах, але досепер не виявляв особливої охоти, а може ще менше відваги летіти літаком і аж у такому припізненому віці вперше скористав із цього модерного засобу льокомоції. Цим разом та-

Папський Нунцій Амлето Джіованні Кардинал Кіконьяні вручає Архиєпископові Константину Богачевському Папську Буллю про створення Української Католицької Митрополії. Побіч Кардинал О'Гара, американський римо - католицький Архиєпископ Філаделфії і Єпископ Йосиф Шмондюк

Фото з Митрополичого Архіву

Світлина з Митрополичого Архіву
Понад 12,000 учасників на врочистій інсталяції Української Католицької Митрополії у Філаделфії 1. листопада 1958 р.

кож не без впливу, бо до цього лету багато сугестій додав місіонар о. М. Дирда ЧСВВ, що під його проводом їхала 10-членна група студентської „Обнови" з Чікаґо. Очевидно, в такому товаристві не було часу думати про будь-яку небезпеку, бо чотиримоторовий літак компанії ТВА перекинув нас за дві і пів години до Філаделфії. Тому також про будь-які враження з мого першого лету важко говорити, бо я навіть не відчував, що був на висоті 12 тисяч стіп над землею.

Практичні наслідки цього лету такі, що після нього роблю поїздки на дальшу мету лише літаком і дуже жалую, що не робив цього скоріше та витратив багато часу мого „рухливого" життя на їзду пароплавами та поїздами.

Із Чікаґо до Філаделфії дістався літаком за дві і пів години. Із філаделфійського летовища завіз скоро до фамілійного гніздечка Прокопишинів син ред. Гр. Лужницького, але в суботу рано в самій Філаделфії до Конвенційної Галі, до місця інсталяції, дістатися не було легко. Вичікування коло години на трамвай або таксівку було безнадійне, бо були переповнені українцями, що їхали на маніфестацію.

Але до такої благородної цілі знайшовся також і благородний вихід: біля мене зупинилося авто, а з нього голова СУА п. Олена Лотоцька, що перед тижнем була гостею редакції „Овиду" в Чікаґо, запросила мене скористати з авта. В ньому їхала еманація Союзу Українок Америки з чоловою своєю журналісткою ред. Л. Бурачинською.

Автом керувала діячка СУА п. Гасин, що справно пробивалася з нами переповненими вулицями в напрямі Конвенційної Галі. У часі дороги відбувалася в нашому авті партійна демократично-республіканська дискусія між панями, а що це була дискусія про американські партії, то й закінчилася вона по-американському, себто обопільною приязню дискутанток без українського двоподілу. Хоч я в цій дискусії підтримував демократку, але цим не зразив проти себе республіканок.

Заставши на великій Конвенційній Галі понад 12 тисяч учасників, важко було знайти „гідне" місце. У кімнаті преси ввічливий молодий священник радо подав опрацьовані інформаційні матеріяли, приготовані для українських і американських журналістів, але з місцем на залі в нічому не міг помогти. З цього положення вирятували мене пп. Спринський

і Рогач з Головної Екзекутиви „Провидіння". Вони примістили мене біля себе.

Це була найбільша маніфестація українців у ЗДА, що за час мого тут побуту я бачив, а була вона маніфестацією спонтанного вияву прив'язання українців до української Церкви та нашого обряду. Про її перебіг читачі „Овиду" знають уже з української та чужинної преси, тому не буду її описувати, а лише згадаю, що в богослужебному церемоніялі, однаково як священники, так і з'єднані філадельфійські хори в Божественній Літургії, дали високої кляси інтерпретацію українського церковного музичного мистецтва, а престіл і іконостас доповнювали многогранну мистецьку цілість, що була виявом величі й блиску українського обряду.

Головними промовцями на маніфестації були Папський Нунцій і Митрополит Кир Максим Германюк із Канади. Промова Папського Нунція заслуговує на особливу увагу, вона була не тільки виявом його особистих міркувань, але передусім виявом декларативного становища Апостольської Столиці до українців на тлі нашого історичного розвоєвого процесу (вона була друкована в „Америці").

Митрополит Кир Максим у своїй проповіді на Службі Божій та в промові на вечірньому бенкеті накреслив не тільки велике значення встановлення української митрополії в ЗДА, але пов'язав її також дуже влучно з вівією майбутньої долі українського народу. За словами Владики встановлення нової української митрополії сталося всупереч спротивові ворожих нам чинників, при чому перемогла українська рація, і нова митрополія є не тільки великою подією внутрішньо-українського порядку, але являється переломовою подією в американській католицькій церкві, що відтепер, крім римо-католицького обряду, дістає друге обличчя візантійського обряду — українське формою. Дорога Митрополита Максима на це Свято — також за його словами — була не звичайною дорогою з Вінніпеґу через канадсько-американський кордон, але була це дорога, що нею мандрує український нарід на чужині; з Вінніпеґу через Монтреаль, Лондон, Париж, Рим, Атени, Сінґапур, Австралію (де був на висвяченні Єпископа Прашка, присутнього також на філаделфійській інсталяції) до Сан Франціска й Філаделфії. На наших землях — каже Владика — формується тип українського державника, а ми на чужині своєю працею закріплюємо українські позиції на цілій земній кулі для нашого майбутнього, що буде синтезою змагань українського державника на рідних землях і нашої праці на чужині, а завершенням цього процесу буде суве-

Світлина з Митрополичого Архіву

Митрополит Константин Богачевський із Єпископом Йосифом Шмондюком у сослуженні духовенства під час Торжественної Служби Божої перед іконостасом у великій Конвенційній Галі в Філадедфії 1. листопада 1958 р.

Українська Католицька Єрархія під час Служби Божої у Філаделфії в день коронації Папи ована XXIII 4. 11 1958 р. Від ліва:Єпископ Й. Мартинець (Бразилія), Єпископ Й. Шмондюк Філаделфія), Єпископ А. Роборецький (Саскатун, Канада), Митрополит М. Германюк (Вінніпеґ, Канада), Мирополит К. Богачевський, Єпископ А. Сенишин (Стемпфорд, ЗДА), Єпископ Н. Саварин (Едмонтон, Канада) і Єпископ І. Прашко (Австралія). Фото з Митр. Архіву.

нна й соборна українська держава, але не ільки в обмежених рамках українських етнографічних границь, але із засягом впливів у есвітньому масштабі та з українським патріархом у Києві, що об'єднає також наші вівську, американську й канадійську митрополії.

Ці величаві святкування закінчив заключним овом сам інсталянт Митрополит Кир Константин Богачевський. Митрополит подякував за бажання й за вияви признання, але й звернув агу, що ще залишилося багато не зроблено, й звернувся із закликом до духовенства до вірних про співпрацю для дальшої роздови церковно-релігійного життя, а зокрев ділянці національного виховання нашої лоді.

На бенкеті від вірних промовляв проф. Михайло Тершаковець і д-р Еміль Гарасим, а від ховенства монсеньйор о. Тихайський, голоКомітету, та о. д-р Корниляк, канцлер ардієцезії. Бенкет відбувся під умілим продом ректора стемпфордської Семінарії о. епти. Своє місце на бенкеті завдячую ласці Харини. За місце також не було легко, бо всі місця (понад 600) були вже замовлені кілька тижнів наперід.

Перед входом до готелю на бенкет я зустрів високого репрезентативного і дуже милого священика. А коли ми чекали разом ловший час на вінду, між нами вив'язалася приязна і зовсім свобідна розмова, у висліді якої уже під час їзди в вінді ми офіційно познайомилися, а при стисненні руки співрозмовець представився ... Роборецький. Так, це був ВПреосвященний Єпископ Кир Андрей Роборецький із Саскатуну!

На бенкеті приємно було знову зустріти по декількох роках ВПреосвященного Єпископа Кир Ніля Саварина ЧСВВ з Едмонтону, що відвідував нас в Аргентині ще в 1952 р. і залишив тоді між нами багато духового підйому та багато приємних споминів.

Подувом приємних південно-американських спогадів повіяло з розмови з нашим новим, першим українським єпископом для українців у Південній Америці Кир Йосифом Мартинцем ЧСВВ, що також недавно був гостем нашого видавництва в Чікаґо.

Незабутньою залишиться для мене теперіш-

ня друга зустріч із Митрополитом Кир Максимом. Уперше мав я приємність пізнати Владику разом із сл. п. Архиєпископом Кир Василем Ладикою ЧСВВ перед двома роками в літній резиденції коло Вінніпегу. Він тоді був ще на становищі єпископа-помічника. Тоді я зробив із обидвома Владиками велике документального значення інтерв'ю. Це інтерв'ю видрукую при відповідній нагоді. Тепер Митрополит Кир Максим, ставши на високому становищі в проводі нашої Церкви, своєю многогранною діяльністю послідовно й успішно обороняє **українську рацію** і то в світовому масштабі та своєю індивідуальністю з широким науковим і політичним діяпазоном гідно продовжує тяглість традиції великих українських митрополитів.

У чернечу дорогу

При нагоді відвідин Денверу 29. листопада 1958 р. я приймав участь в імпрезі виїмкового характеру. Місцева парафія під проводом о. П. Смаля і наша організована громада під проводом голови місцевого відділу УКК мґр-а В. Гучака прощали в чернечу дорогу мґр-а О. Кладка, що вступив до монашого чину, до українського манастиря оо. Редемптористів. Ціла низка промов місцевих діячів була виявом поваги, що нею втішався серед громадянства мґр. О. Кладко, який у своїй діяльності на цьому терені, плекаючи культ любови ближнього, багато спричинився до об'єднання місцевої української громади в рамках УКК. На цій прощальній імпрезі виступали із сердечними промовами також і православні українці.

В редакції „Ди Реджістер"

У попередньому числі „Овиду" я згадував про відвідини в деяких американських редакціях, а в тому також 1. грудня 1958 р. в редакції найбільше впливового католицького періодика в ЗДА і Канаді „Ди Реджістер", що появляється в Денвері накладом 1 міл. і 200 тисяч примірників. Першого дня я оглянув друкарню і адміністрацію цього великого модерного видавництва, а другого відвідав його редакцію. На самому початку розмови з редактором, приємно було мені почути від нього, що вони користуються англомовним виданням УККА „Українським Бюлетенем", а зокрема матеріялами проф. Л. Добрянського. Після моїх відвідин у „Ди Реджістер", на основі нашої розмови появилася в ньому стаття одного з редакторів п. Г. Галета. Не реферуючи українською мовою, подаю фоторепродукцію її оригіналу. Я не читав статті перед її появою і тому є там деякі недокладності, але вона написана в дуже прихильнім тоні до української визвольної справи.

PUBLISHER GIVES VIEWS

Yearnings of Ukrainians For Independence Told

By Paul H. Hallett

A GREAT FAULT of the American general public is to look at the Soviet empire as one nation, to lump the whole people together as one people, whereas what is known as the U.S.S.R. is made up of many peoples of varying backgrounds, traditions, and histories, often with intense yearnings for independence.

Mykola Denysiuk

This was a point made by Mykola Denysiuk, a Ukrainian-language publisher of Chicago who has been in Denver to address the Denver chapter of the Ukrainian Association of America.

* * *

MR. DENYSIUK, who was born in the Western Ukraine in what then was part of Eastern Poland and now is part of the Soviet Union, has published Ukrainian-language periodicals in four countries besides his own. Forced to flee from Poland in 1939 when the Nazis advanced, he settled in Innsbruck, Austria, and from there went to Buenos Aires, where he has done most of his publishing work. From Argentina he came to Toronto and from Toronto to Chicago.

He now publishes a Ukrainian-language monthly devoted principally to matters of intellectual and literary interest called *Ovyd* (Horizon). He has published 22 books, mostly translations, one of which was Franz Werfel's *Song of Bernadette*. He is greatly interested in the influence of Catholic Americans in their own country and in the world. His books and publications have a Catholic orientation.

* * *

MR. DENYSIUK noted that there are now in the U. S. about 1,200,000 persons of Ukrainian extraction and about 500,000 of them in Canada. In the U. S. Catholics predominate. In Europe there are some 45,000,000 Ukrainians, most of whom live in the southwestern part of the U.S.S.R., although some also inhabit Rumania and present-day Poland.

Although the Ukrainians speak a language similar to Russian, they are not Russians and have never liked being confused with Russians. Both under the Tsars and under the Soviets they have firmly resisted Russification.

THE VISITOR cited John Gunther's recent *Inside Soviet Russia*, in which he spoke of millions of Ukrainians in the Soviet Empire who maintain their national spirit. Contacts are still maintained between the Ukrainians in the free world and their brothers behind the Iron Curtain. These are of two sorts: 1) Private, by means of letters between relatives; and 2) political, between Ukrainian national groups in the free world and their Iron-Curtain counterparts who maintain resistance in any form.

From these secret contacts, said Mr. Denysiuk, it is known that the vast majority of Ukrainians spiritually resist Russification and would strike for national independence at the first opportunity.

* * *

AS REGARDS the Catholic Ukrainians, they have not betrayed their religion, emphasized Mr. Denysiuk. Although the Hierarchy has been exiled, murdered, or imprisoned, the faithful and priests continue Catholic services and refuse to be absorbed into the Orthodox Church, which officially, according to Soviet assertion, has replaced the Catholic Church of the Ukrainians.

Mr. Denysiuk paid high tribute to the *Register* for faithfully reporting Ukrainian news from Europe and said the paper was a source on which American Ukrainians rely.

* * *

IT WAS HIS BELIEF that the Ukrainians, White Russians Lithuanians, Letts, Esthonians, and other non-Muscovite people people within the Soviet Empire are a great latent force that will in the end destroy Russian imperialism, which in its Communist form is but a continuation and intensification of the aggression of the Tsars.

THE DENVER CATHOLIC REGISTER
Thursday, December 18, 1958

Славутич

Микита МАНДРИКА

(З нагоди появи збірки „Золота осінь", 1958)

Українська література на еміґрації існує, ли-нь, із часу Михайла Драгоманова. Між двома ітовими війнами вона зросла й скріпилася ітоглядово. Жоден історик української лі-ратури не може обійтися без імен Олега ьжича, Юрія Клена, Леоніда Мосендза, Оле- Теліги, Євгена Маланюка, Оксани Лятурин-кої та інших авторів, що створили блиску-й період в історії української літератури взя-лі. Ще багатшою й різноматнішою стала раїнська література на еміґрації після дру-ї світової війни. Імена поетів і письменників ихайла Ореста, Тодося Осьмачки, Уласа Сам-ка, Івана Багряного, Василя Чапленка та ба-тьох інших, імена літературознавців Дмит- Чижевського, Володимира Державина і Юрія Шереха ніяк не можна оминути, аналізуючи саме цей період. Новоприбулі українці (маємо на увазі тих, що приїхали до Америки протягом останньої декади) навіть не підозрівали, що й тут, на американському континенті існувала вужча засягом, менша своєю літературною вартістю, але по-своєму цікава й цінна українська література. Ще дехто з новоприбулих міг читати твори прозаїка І. Киріяка, але імена поетів М. І. Мандрики, Ол. Неприцького-Грановського та О. Іваха навіть новоприбулим літераторам у більшості були невідомі. Тому дуже добре, що їхні твори тепер виходять друком. Маємо на увазі „Іскри віри", „Осінні узори" Ол. Неприцького-Грановського й „Золоту Осінь" М. Мандрики. Варто б також перевидати твори О. Іваха. Ця трійця поетів, відмінна своїми уподобаннями, довгий час репрезентувала українську поезію на американському континенті та ще й тепер певною мірою її репрезентує, не зважаючи на великий доплив „свіжої крови" — великої кількости авторів, що залишили Україну в сорокових роках.

Зупинімося на творчості Микити Івановича Мандрики. Народився поет 1886-го р. Вчився в Києві, а потім уже на еміґрації в Софії і Празі. Має ступінь доктора права. Був габілітований на професуру міжнародного права. Багато подорожував, зокрема відвідав Туреччину, Грецію, Єгипет, Сомалію, Цейлон, Індо-Китай, Японію та кілька західньо-европейських країн. До Канади прибув у 1928-му р. Отже має багатий життьовий досвід. Коли зважити, що М. Мандрика написав також кілька наукових розвідок із ділянки права й літературознавства (зокрема цікаву студію про вплив Т. Шевченка на болгарську літературу), то це ще більше промовляє на конто його різноманітних зацікавлень. Варто також підкреслити, що окремі свої статті автор друкував французькою, болгарською, чеською, англійською й російською мовами.

На поетичну ниву М. Мандрика виступив ще десь наприкінці дев'ятсотих років. Це була доба, коли зростав Олесь і погасав мудрий Франко. Писати без певного впливу цих поетів могли тільки дуже великі індивідуальности. Нічого поганого не було в тому, що двадцятирічний Мандрика пробував висловлю-

---

ПОЗА РЕДАКЦІЄЮ „ОВИДУ"

(Закінчення з 28-ої стор.)

„Ой, зійшла зоря над Почаєвом" в Чікаго

Від двох літ перебуває між нами в Чікаго домий василіянський місіонар о. М. Дирда СВВ. Під час свого побуту тут він веде ра-опрограму оо. Василіян, а також м. і. є опі-ном студентської „Обнови". Йому вдалося тивно зацікавити „Обновою" поважну кіль-сть української академічної молоді чікаґів-ких університетів, а це треба вважати за не-иякий успіх.

Під проводом свого опікуна та під його ре-исурою виставила „Обнова" п'єсу Гр. Луж-ицького „Ой, зійшла зоря над Почаєвом", о проходила чотири рази з великим успіхом ри великій кількості глядачів. Головні ролі рали самі студенти з добрим мистецьким ус-хом (О. Дацко, Дз. Бяла, О. Толочко, М. аркевич і ін.) та дехто зпоза „Обнови" (М. оловатий, М. Драганчук, В. Крушельниць-ий і ін.). Декорації в мистецькому виконан- проф. О. Зінченка залишаться на довго в ам'яті глядачів. Мішаний хор з 60-ти добір-ими голосами під управою диригента й ком-озитора проф. М. Федорова в значній мірі ричинився до великого успіху п'єси. На її рем'єрі був також автор д-р Гр. Лужниць-ий. Сам твір, що являється унікатом на тлі ашої скромної драматичної літератури, ви-агає окремого обговорення. Постараємося це робити.

ватися, мабуть несвідомо, в стилістичній манері Франка, при чому не автора „Семпер тіро" й „Мойсея", а саме „Галицьких образків":

Цивілізатори прийшли
І цукроварні закурили —
Нові найми принесли,
Нову поезію створили ...

І села брудом затекли,
Пташки із луків повтікали,
Річки у смороді згнили
І очерети повсихали... (ст. 130-131).

Впадає в очі ще більша тематична й стилістична подібність між Б. Грінченком і молодим Мандрикою:

Лани, лани! Широкі та розлогі!
Неорані, забуті перелоги
Чортополохом поросли
Та бур'янами зацвіли.
А ми — і голі, і голодні,
Спустивши руки, сидимо
І нудимось, не знайдемо —
Куди в житті своїм безплоднім
Нещасні дні свої убгать ... (ст. 128).

У той же час можна простежити якусь ледве відчуту близькість до Олеся:

Люблю я осінь, як летить
З дерева листя помарніле,
І на полях широких, опустілих
Сім'я ворон кружляючи кричить.
Щось рідне є з моєю в ній душою
(так в автора! — Я. С.)
Щось любе є для серця в ній мого —
Вона корить печальною красою
І тихим смутком убрання свого. (ст. 130).

Хоч наведений вище вірш — уже поезія, все ж таки дев'ятсоті роки треба розглядати як учнівський період у творчості Мандрики. Тільки з появою збірки „Пісні про Анемону" Мандрика дозрів, знайшов себе в надхнених віршах, породжених, можна здогадуватися, щирою й великою любов'ю до особи, що стала пізніше дружиною поета. Звичайно, це не значить, що в Мандрики не було добрих віршів раніше, ще перед першою світовою війною. Вони траплялися й нерідко.

„Пісні про Анемону", що вийшли окремою збіркою 1917-го р. в Києві, мають доречну підназву „симфонія кохання". Справді, тут висловлено широку й мінливу гаму почуттів автора. Надхненна радість чергується із смутком і тривогою. В образі Анемони — кохана поета, що стає узагальненням любови й пристрасти. Окремі рядки цього циклу справді повні вогняної прилюбности:

Як місяць з неба задивився
В твої уста червоні!
Над білим личеньком схилився
Моєї Анемони.
Хай дивиться! Красу твою
Закрию я устами ...
Запалиш душу ти мою
Своїми устоньками. (ст. 23).

Легкий навів еротики відчувається в деяких віршах цього циклу, але все це так одухотворено якимсь вищим неземним почуттям, що еротичний чинник нівелюється й зникає.

Велика різноманітність ритміки ще більш поширює враження від цієї книги. Просто не можна стриматися, щоб не зацитувати ці гарні рядки:

Дощ ... Під краплями важкими
Шелестять листки ...
Чи доріжками пустими
Завітаєш ти? (ст. 27).

Або хоч би наступну строфу:

Стань, моя мила, на бистрії ніжки!
В золото вбрались для тебе доріжки,
Ризи червлені кленки повдягали ...
Як тебе, серце, вони покохали! (ст. 35)

Але за щирістю й безпосередністю у ви слові схована також наївність, а подекуди звичайна сантиментальність, що тепер, через сорок років, значно знижує якість цих поезій що свого часу становили помітне досягнення української літератури. Мусимо сказати відверто, що після досягнень раннього Тичини після досягнень Плужника, Зерова, Рильського, Ольжича, Бажана, Маланюка, Ореста й ін ших авторів, лірика М. Мандрики сприймається тепер уже як перейдений етап, як історично-літературне явище ... Її емоційно-естетична сила вже не діє так, як раніше, сорок років тому.

Друга збірка М. Мандрики „Мій сад" по явилася 1941-го р., через чверть віку. Протягом цього часу талант і майстерність М. Мандрики зростали дуже повільно. Наївність сантиментальність, на щастя, зовсім зникли Натомість зросла пластичність, тобто зросло зорове сприймання поета. Подорожуючи, М Мандрика висловлює свої враження в поезіях „Аравійське Сонце", „Гонконг", „Евкаліпти та інші. В той самий час поет нерідко повертається до батьківщини, до її невдалої ви звольної боротьби, до свого далекого рідного саду. При цій нагоді цікаво навести міркування поета про Кубань, що її відвідав ще 1919-го р. Приспана національна свідомість населення Кубані породжує в ньому гнівні рядки, де пульсує пристрасний осуд:

Не діти ви! Не лицарів сини!
І дідівської в вас немає чести ...
Коли б з могил звелись тепер вони —
Ганьби від вас не всилі були б знести!
Раби ви стали, наймити катів,
Що точать ніж на матір Україну!
Ах, вирвав би свою стару чуприну
Останній з ваших лицарів дідів!
В полон взяли вас плавні і сади,
І ці лани гноїсті й луки ...
Не думав той, хто вас завів сюди,
Що закопав в гної вас і багнюки! (ст. 86).

Звичайно, це подано в гостро публіцистичному пляні. Але в збірці „Мій сад" трапляються й роздуми над буттям людства. Є тут також гарні описові вірші, зокрема про осінню природу, напр.:

Свою світлицю сонце чепурить,
Як добра красна господиня ...
На пазусі намисто променить,
Яснить шовкова хустка синя.
А води! Трави !.. Гомін з чагарів.
В зелених шумах стали гори,
І табуни прудких вітрів
Побігли травами в простори. (ст. 110).

Взагалі в цій збірці переважає тема дозрівання. Поет урівноважено міркує над творчістю, над залишеною батьківщиною та окремими явищами буття.

Протягом сорокових-п'ятдесятих років М. Мандрика пише все менше й менше. Цей брак активности, можна думати, загальмував дальший розвиток поета. Одначе треба ствердити, що і в цей час з-під його пера появлялися дуже добрі вірші.

„Золота осінь", надрукована у Вінніпезі 1958-го р., — це підсумок п'ятдесятирічної творчости М. Мандрики. Дуже добре, що видавнича спілка „Тризуб" надрукувала цю книгу. Вона вшановує нашого ювілята і дає читачеві — передусім масовому — добру духову поживу, написану доброю мовою. Лише зрідка трапляються неправильні (нелітературні) наголоси, зумовлені ритмом. Не зважаючи на довге життя на еміграції, поет зберіг чистоту мови. Натомість хочемо зробити деякі закиди щодо правопису (коректи?). Напр., ужито „дзвинять" (ст. 16) замість „дзвенять", „блакітна" (ст. 24) замість „блакитна", „ростане" (ст. 25) замість „розтане", „в ніх" (ст. 33) замість „в них", тощо. Книга надрукована на доброму папері й має гарну обкладинку. Таку книгу приємно взяти в руки.

Увага! Увага!

Хто хоче пізнати Україну з дореволюційних засів (до 1917-го року), той повинен прочитати спомини нашого славного маляра Олекси Грищенка:

„УКРАЇНА МОЇХ БЛАКИТНИХ ДНІВ"

Книга має 256 сторінок друку, обкладинка в чотирьох кольорах роботи автора.

— Продажна ціна $ 2.20 —

„ГАННА"

Роман з діпівсько-таборового життя. Авторка — Марія Ковальська.

Книжка має 127 сторінок друку, її продажна ціна — 90 центів.

Із замовленням звертатись до:

Verlag „Dniprowa Chwyla"
Munich 37, Postfach 35 — Germany

або до В-ва М. Денисюка на адресу:

OVYD — 2228 W. Chicago Ave — Chicago 22, Ill.

УВАГА! **НОВА УКРАЇНСЬКА РАДІОПЕРЕДАЧА В ЧІКАҐО** УВАГА!

Організацій Визвольного Фронту (ООЧСУ, СУМА,АП АБН, Т-во к. в. УПА, ТУСМ).
кожного четверга в год. 9.30 — 10 вечором
на радіовисильні WOPA 1490 або ФМ 102,3.

У програмі: політичні та господарські новини з коментарями, вісті з України, хроніка з українського життя на чужині та літературно-музична частина.

Замовлення оголошень спрямовувати на адресу:

U O of L F

2457 W. Chicago Ave, **JUniper 8-2630** CHICAGO 22, Ill., USA

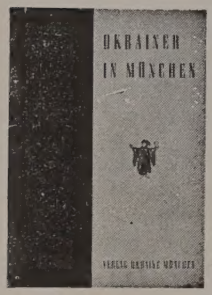

Вже появилася:

Ukrainer in Munchen

I.

з 55 ілюстраціями і вступним словом посадника м. Мюнхен.

Ціна ДМ 12.- або $ 3.-

Замовляти в:

Verlag Ukraine
Munchen
Rumfordstr. 29

„ПОВСТАНЦІ"

Поема ОЛЕКСИ БАБІЯ про трагічну загибіль галицького села під час війни і героїчну боротьбу УПА. Книжка має 180 сторінок друку. Ціна одного примірника — $ 1.75. Книжку можна набути в усіх українських книгарнях.

Українська Радіопередача
М. СЛИВКИ і М. ПАВЛИКОВИЧА
в Чікаґо
Радіовисильня ВОПА на хвилях 1490
Кожної суботи в год. 2-ій пп.
2025 В. Валтон Стр.
Чікаґо 22, Ілл.

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

12 томів у твердій оправі

До кожного тому, а також до кожного більшого твору Лесі Українки додано цінні вступні статті найвидатніших українських літературознавців нашої доби: М. Зерова, Б. Якубовського, П. Филиповича, П. Руліна, О. Бургардта (Ю. Клена), В. Петрова, О. Білецького та інших.

Ціна всіх томів з пересилкою $ 24.00

Замовлення слати на адресу:

M. DENYSIUK

2228 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill., USA

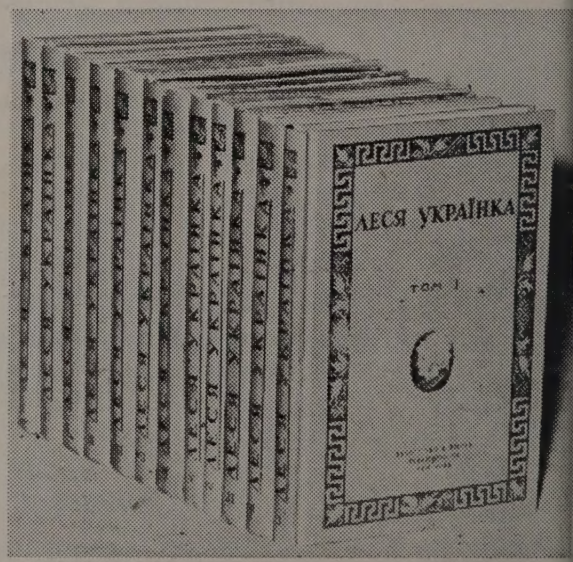

NATIONAL SECURITY BANK of Chicago

1030 WEST CHICAGO AVE.

Він має повне довір'я вкладників і підприємців у Чікаго. Всі його поручають усім, бо знають, що це солідний банк, відомий із усебічних послуг, що їх виявляє однаково великим підприємцям, як і малим вкладникам.

Відкрийте собі ощадностеве конто в нашому банку ще сьогодні і переконаєтеся з власного досвіду, що наш банк — справді солідний банк.

Кожної хвилини служимо порадою в усіх фінансових справах.

Ваші конта забезпечені до $10.000.00.

Наш банк відкритий кожного дня в тижні з виїмком неділь і державних свят.

ЦЕ ВАШ БАНК

NATIONAL SECURITY BANK
OF CHICAGO
CHICAGO AND OGDEN AVENUES

НОВІ ПЛАТІВКИ «ЛОНҐ — ПЛЕЙ»

ВИДАВНИЦТВА «ХВИЛІ ДНІСТРА»

Дві нові платівки «лонґ-плей»: УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ у виконанні ІРИ МАЛАНЮК при співучасти Церковного Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина і УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКОВНІ ПІСНІ також у виконанні Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина.

Ціна по $4.95 за платівку

Висилаємо також поштою

«CHWYLI DNISTRA» 2391 West 11th Street, Cleveland 13, Ohio

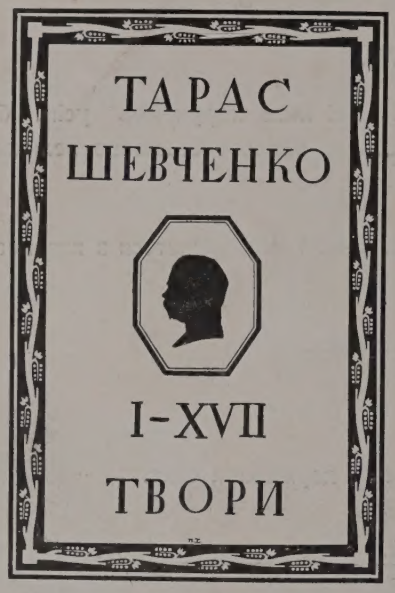

Повне Видання Творів ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

НАКЛАДОМ

ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

почалося друкувати в Чікаго в ЗДА

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА появляється на основі дотеперішніх дослідних праць наших найкращих шевченкознавців із узглядненням найновіших дослідів і знахідок нових оригіналів рукописів і малюнків нашого пророка, великого поета-мистця.

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА обіймає його літературну біографію, поезії, повісті, журнал, листи, численні репродукції малюнків, переклади його творів на чужі мови, бібліографію творів та праць про нього й окрему книгу із статтями видатніших українських і чужих авторів, що появилися про Тараса Шевченка.

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА матиме 17 томів, друкованих на доброму папері, в твердій оправі, з позолоченням.

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, I-XVII томів, коштує лише дол. 90.00, що їх можна сплачувати догідними ратами по дол. 2.00 тижнево або дол. 8.00 місячно. При заплаті готівкою до трьох місяців — ціна знижена, лише дол. 80.00 за цілий комплет I-XVII томів.

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2228 W. Chicago Ave.

Chicago 22, Ill.